

**Copilul mic cu tulburări
de dezvoltare, abordări
și metode de conduită
în ITC. Rolul familiei.**

Olga Cîrstea

Conf. univ., Departamentul Pediatrie
USMF „Nicolae Testemițanu”

**YOUR DIAGNOSIS IS A
CHAPTER, NOT THE
CONCLUSION—
WHAT DEFINES YOU IS
HOW YOU CHOOSE TO
WRITE THE NEXT ONE.**

COACHING.

Introducere

Primii ani ai copilăriei sunt la fel de importanți pentru copiii cu dizabilități și/sau întârzieri în dezvoltare, precum sunt pentru toți copiii.

Întreaga lor dezvoltare viitoare se bazează pe modelele critice de învățare stabilite în această perioadă.

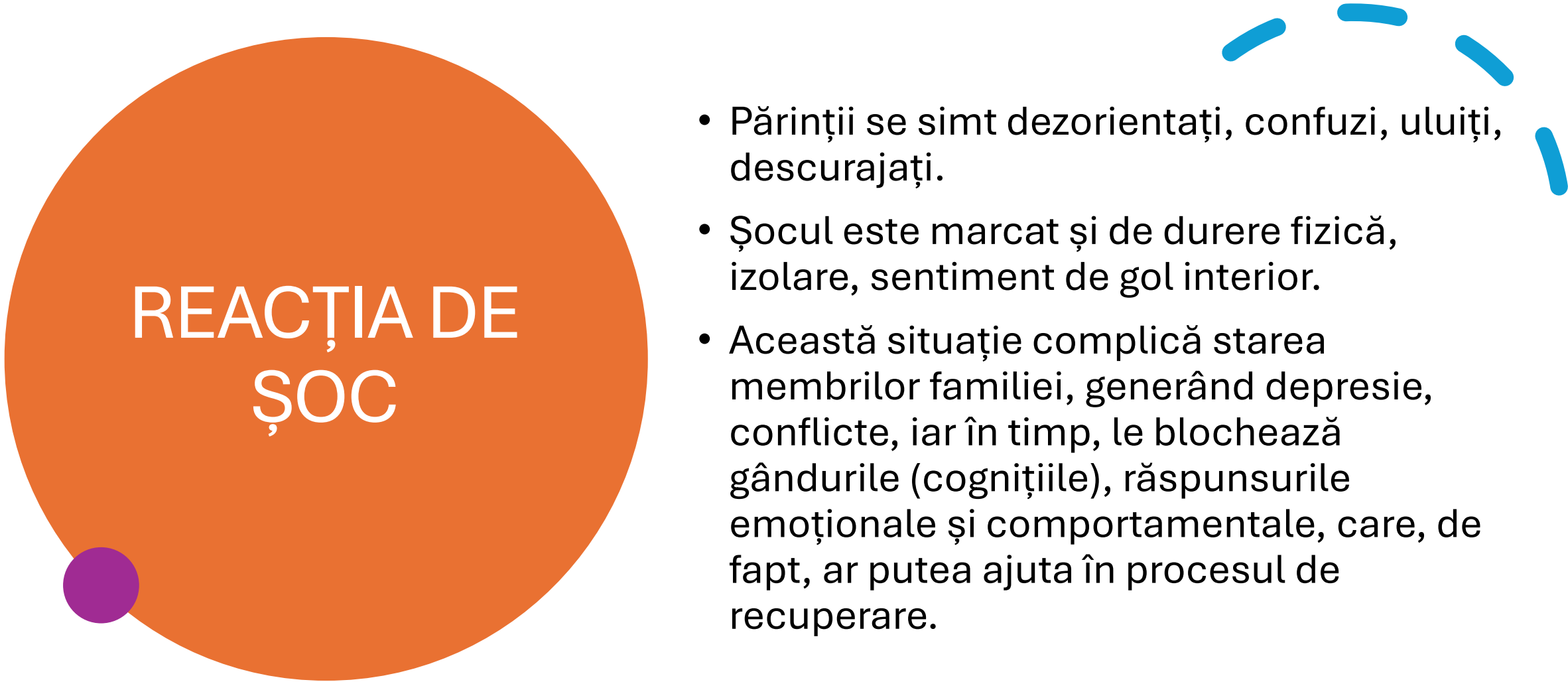
Primii ani sunt, de asemenea, critici pentru întreaga familie.

Acesta este momentul în care familiile pot începe să învețe cel mai bine cum să-și susțină și să-și crească copilul, cum să răspundă nevoilor acestuia și cum să se adapteze în mod pozitiv la faptul că au un copil cu dizabilități și/sau întârzieri în dezvoltare.

Copilul cu dizabilități și familia sa

- Statutul de părinte al unui copil cu dizabilități se cultivă într-un mod aparte, având și o dinamică specifică.
- În majoritatea cazurilor această „descoperire”, confirmată și de diagnoza medicală, generează o reacție de șoc, la alți părinți – o reacție de negare sau de justificare.

REAȚIA DE ȘOC

- Părinții se simt dezorientați, confuzi, uluiți, descurajați.
- Șocul este marcat și de durere fizică, izolare, sentiment de gol interior.
- Această situație complică starea membrilor familiei, generând depresie, conflicte, iar în timp, le blochează gândurile (cognițiile), răspunsurile emoționale și comportamentale, care, de fapt, ar putea ajuta în procesul de recuperare.

REAȚIA DE NEGARE

- Este cazul acelor persoane, care nu se vor împăca cu cele întâmplate, negând existența dizabilității.
- Gândurile care îi macină sunt de genul: „Mie nu mi se poate întâmpla una ca asta!”, „Și medicii greșesc.”, „Copilul meu nu poate fi bolnav!”.
- În astfel de situații părinții vor încerca să consulte mai mulți specialiști, pentru că vor pune la îndoială competența medicului care le-a comunicat diagnoza.

REAȚIA DE JUSTIFICARE

- Părinții încearcă să justifice situația creată, invocând diverse scuze („Acasă copilul meu se descurcă foarte bine, dar aici nu vrea să facă nimic, pentru că specialistul nu a găsit limbă comună cu el”).
- Părintele reușește, astfel, să păstreze o doză de speranță, măcar și mică, în posibilitatea erorii privind diagnoza stabilită.
- Deseori, părintele acceptă una dintre dizabilitățile existente la copil, cea mai evidentă, negând existența altora.

ASPECTE PSIHOLOGICE

Eforturile celor din jur, depuse din cele mai bune intenții, de a încerca să consoleze părintele, să-l facă să uite un pic de durere și să se simtă mai bine, nu se soldează cu succes.

Mai **eficiente** ar fi:

- suportul emoțional autentic, oferit părintelui
- consolidarea unei relații de încredere
- dezvoltarea unor modalități eficiente de coping, centrat pe problemă, și a sentimentului de auto-eficacitate
- ascultarea activă, manifestarea empatiei, oferirea de informații necesare
- accentuarea abilităților părintelui de a face față situației

FURIA

- O reacție cu care se confruntă mulți dintre părinții copiilor cu dizabilități în prima perioadă.
- Această stare vine din perceperea neputinței, neajutorării, disperării și dezamăgirii de situație.
- Totuși, ea devine nefirească în cazul în care durează la nesfârșit, excesiv de mult, fiind îndreptată și asupra copilului.

SIMȚUL VINOVĂȚIEI SAU CULPABILITĂȚII

- Survine, cel mai frecvent, la mamă. Vinovăția se poate lega de perioada sarcinii sau de momentul nașterii.
- Majoritatea părinților vor adopta una din cele cinci strategii de apărare:
 1. **nevoia de reparație** (căutarea de soluții);
 2. **supraprotecția** (preluarea tuturor responsabilităților);
 3. **culpabilizarea celorlalți** (părintele preferă să preia rolul de victimă, abandonând responsabilitățile de îngrijire și educare a copilului și recurgând la căutarea de vinovați printre persoanele din jur (de ex.: sistemul medical);
 4. **refuzul de a accepta dizabilitatea**, care poate lua două forme extreme: pasivă și activă. *Forma pasivă* se exprimă prin lipsa manifestării vreunui sentiment față de copil, care este tratat ca un obiect. *Forma activă* a comportamentului de refuz, este exprimată prin dorința de a demonstra întregii lumi, că copilul lui este la fel ca și ceilalți;
 5. **nevoia de pedeapsă** (persoana are impresia că trebuie să plătească pentru ceva (un păcat, o greșeală, de cele mai dese ori, are o datorie pe care trebuie să o achite).

CRIZE DE FAMILIE

- Apariția unui copil cu dizabilități întrerupe ciclul normal al vieții de familie.
- Se pot întâmpla situații, în care părinții se învinuiesc reciproc că nu se implică suficient de mult, că nu-și înțeleg partenerul, că au rămas singuri în fața problemei, că nu primesc ajutor din partea nimănui etc.

DIVORȚUL

- Rata divorțurilor în cazul familiilor cu copii cu dizabilități este foarte mare.
- Sunt frecvente și cazurile, când familia se dezice de a mai avea un copil din cauza fricii de a mai naște un copil cu dificultăți de dezvoltare.

Schimbări de aspect psihologic în familie

- perceperea dizabilității copilului drept o tragedie de familie
- ruinarea viselor și așteptărilor legate de viitorul copilului
- trăirea stărilor depresive, de disperare, isterie, singurătate, îngrijorare enormă – dezechilibru psiho-emoțional
- deteriorarea imaginii de sine, mai ales la mame
- suprasolicitarea psihică, cauzată de stările de stres continuu
- insatisfacția, în raport cu exercitarea funcțiilor parentale, cauzată de tensiunile din procesul creșterii copilului

Schimbări de ordin social în familie

- schimbarea modului de viață a familiei (nimic nu mai e ca înainte)
- selectivitatea sporită în stabilirea contactelor, cu micșorarea cercului de relaționare, până la izolarea socială
- deteriorarea relațiilor de cuplu până la divorț, sau invers, consolidarea acestora și confruntarea greutăților împreună
- multiplicarea rolurilor parentale
- reducerea resurselor financiare obținute de familie
- abandonarea frecventă de către mamă a domeniului profesat înainte, cu sporirea dependenței ei financiare, cu nerealizarea profesională

Schimbări de ordin somatic în familie

- oboseală cronică;
- astenizare generală;
- declanșarea bolilor de natură somatică: varierea tensiunii arteriale, insomnie, dureri de cap, surmenaj;
- apariția „stărilor nevrotice reziduale”.

Programele de intervenție timpurie trebuie să includă **activități de suport familiei**, luând în considerație resursele individuale existente, cum ar fi nivelul de educație, caracteristicile personalității părinților, relațiile intrafamiliale și relația de cuplu

Principiile cheie ale intervenției timpurii

Sugarii și copiii mici învață cel mai bine prin experiențele de zi cu zi și interacțiunile cu persoane familiare în contexte familiare.

Toate familiile, cu sprijinul și resursele necesare, pot îmbunătăți învățarea și dezvoltarea copiilor lor.

Rolul principal al furnizorului de servicii în intervenția timpurie este de a colabora cu membrii familiei și îngrijitorii din viața copilului și de a le oferi sprijin.

Procesul de intervenție timpurie, de la contactele inițiale până la tranziție, trebuie să fie dinamic și individualizat pentru a reflecta preferințele, stilurile de învățare și credințele culturale ale copilului și ale membrilor familiei.

Principiile cheie ale intervenției timpurii (cont.)

Rezultatele planului individual de servicii pentru familie trebuie să fie funcționale și să se bazeze pe nevoile și prioritățile copiilor și familiilor.

Prioritățile, nevoile și interesele familiei sunt abordate în mod adecvat de către un furnizor principal care reprezintă și beneficiază de sprijinul echipei și al comunității.

Intervențiile cu copiii mici și membrii familiei trebuie să se bazeze pe principii explicite, practici validate, dovezi științifice disponibile și legi și reglementări relevante.

- Modelul ocupației umane (MOHO) ^{Kielhofner & Burke, 1980} definește un rol ca un set de comportamente necesare care însoțesc ocuparea unei poziții într-un grup social.
- Conceptul nostru despre rolurile noastre ocupaționale ne organizează comportamentul și ne influențează activitățile zilnice ^{Kielhofner & Burke, 1980}
- Adulții își asumă de obicei diferite roluri care pot fi legate de locul de muncă (de exemplu, angajat, coleg), comunitate (de exemplu, vecin) sau familie (de exemplu, soț/soție, părinte).

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Rolurile parentale sunt considerate o ocupație umană centrală Kielhofner & Forsyth, 1997; Llewellyn, 1994
- **Parentalitatea** se referă la varietatea de funcții sau responsabilități pe care părinții și le asumă pentru a-și ajuta copiii să dobândească abilități adecvate din punct de vedere social și al dezvoltării Sandler, Schoenfelder, Wolchik, & MacKinnon, 2011
- Rolul părinților în intervențiile de reabilitare este definit ca ansamblul sarcinilor sau responsabilităților atribuite părinților în cadrul intervenției Sugden, Munro, Trivette, Baker și Williams, 2019

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Pentru a răspunde nevoilor de dezvoltare ale copiilor lor, unii părinți ai copiilor cu întârzieri în dezvoltare, dizabilități sau afecțiuni medicale pe termen lung își pot extinde rolul parental ocupațional pentru a include o serie de **sarcini și responsabilități în plus față de cele clasificate ca responsabilități parentale tipice:** Lutz, Patterson, & Klein, 2012; Safe, Joosten, & Molineux, 2012,
 - satisfacerea nevoilor extinse de îngrijire, medicale și de dezvoltare ale copilului Lutz et al., 2012; Safe et al., 2012
 - participarea la intervențiile de reabilitare ale copilului Albright et al., 2016; Minnes, Perry și Weiss, 2015

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Rolurile părinților sunt considerate esențiale în intervențiile de reabilitare pentru copii și familiile lor ^{Kemp & Turnbull, 2014; Osher & Osher, 2002; Robert, Leblanc, & Boyer, 2015}
- Părinții care își asumă roluri active în intervenția copilului lor pot colabora cu profesioniștii pentru a formula și optimiza oportunitățile de învățare care se aliniază capacităților copilului și satisfac nevoile familiei ^{Sukkar, Dunst, & Kirkby, 2017}
- Relațiile de calitate dintre părinți și profesioniști, caracterizate printr-o colaborare solidă, încredere și schimburi constructive ^{Reeder & Morris, 2018}, sunt legate de promovarea unui mediu de sprijin și îngrijire care invită părinții să participe la intervenție ^{Carroll & Sixsmith, 2016}
- Părinții și profesioniștii pot colabora pentru a organiza și implementa sisteme de sprijin eficiente pentru copil și familie ^{Guralnick, 2008; Sukkar et al., 2017}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Părinții care înțeleg intențiile și așteptările profesioniștilor sunt motivați să se implice în timpul sesiunilor și să continue intervenția acasă, adică să își asume mai multe responsabilități în cadrul și în afara sesiunilor ^{Carroll & Sixsmith, 2016; King et al., 2019; Phoenix, Smart, & King, 2017}
- Rolul părinților în intervenție este afirmat pe măsură ce părinții recunosc că participarea lor la intervenție susține progresul copilului lor ^{King, Chiarello, Ideishi, Ziviani et al., 2019}
- Creșterea competenței părinților (adică îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților) îi motivează pe părinți să adopte sarcini mai active în cadrul sesiunilor și să transfere strategiile învățate în viața lor de zi cu zi, asumându-și roluri mai active în afara sesiunilor.

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Interacțiunile pozitive înseamnă că părinții și profesioniștii experimentează satisfacție, plăcere și un sentiment de conexiune din participarea la intervenție.
- Acest lucru susține un angajament mai mare față de obiectivele stabilite în colaborare, afirmând și mai mult rolul părinților în intervenția copilului lor King, Chiarello, Ideishi, Ziviani et al., 2019; King et al., 2019
- Tipurile de roluri pe care părinții le asumă în intervenția asupra copiilor lor sunt legate de **gradul de implicare parentală** Hoover-Dempsey & Sandler, 1997; Walker et al., 2005 sau de **angajament** D'Arrigo, Ziviani, Poulsen, Copley, & King, 2016; King et al., 2014

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- În studiul lor care cartografiază traiectoria relațiilor dintre părinți și profesioniști în cadrul intervenției, Carroll și Sixsmith (2016) au descoperit că **părinții trebuie să înțeleagă limitele rolurilor** pentru a se implica în intervenție.
- Părinții care își înțeleg rolurile sunt pregătiți să se implice mai devreme în intervenție și sunt dispuși să depună eforturi pentru a-și menține implicarea pe parcursul intervenției:
 - spre exemplu, dacă rolul părinților implică asigurarea faptului că copilul lor participă doar la sesiunea de intervenție, se sugerează că acest lucru este legat de o participare limitată sau de un nivel mai scăzut de implicare ^{Davies et al., 2017}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- În contextul intervenției, părinții pot asuma diferite tipuri de roluri care influențează nivelul lor de implicare ^{Davies et al., 2017; Forsingdal et al., 2013}
- Studiile privind negocierea rolurilor în intervenție ^{Dodd, Saggers, & Wildy, 2009; Hurtubise & Carpenter, 2011} pun sub semnul întrebării dacă părinții sunt „pregătiți, dispuși și capabili” să își asume roluri mai active legate de nivelul mai ridicat de implicare așteptat de la părinți în intervențiile centrate pe familie.
- Participarea părinților denotă contribuțiile active pe care părinții le aduc atunci când participă la intervenția copilului lor ^{Hock, Yingling și Kinsman, 2015; King, Desmarais, Lindsay, Pie ´rart și Te ´treault, 2015}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Clasificarea Internațională a Funcționării (ICF-CY) a Organizației Mondiale a Sănătății (2007) stipulează că **participarea** include două elemente majore, și anume frecvența prezenței și implicarea:
 - prezența se referă la prezența fizică a unei persoane la sesiunea de intervenție, în timp ce
 - implicarea se referă la „experiența de participare în timpul prezenței” la o situație de viață, cum ar fi o sesiune de intervenție ^{Imms, 2017}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Prezența este, prin urmare, o condiție prealabilă pentru implicare, ceea ce înseamnă că nu se poate dezvolta nivelul de angajament și investiție asociat cu implicarea fără a fi prezent.
- Implicarea sugerează mai mult decât prezența părinților – ea indică un grad de conexiune socială care se dezvoltă din investiția sau angajamentul comun pentru atingerea rezultatelor intervenției ^{Bright, Kayes, Worrall și McPherson, 2015}, prin urmare, poate fi comparată cu **angajamentul** ^{Imms, 2017}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Angajamentul parental se referă la „implicarea generală a părintelui” (de ex., coordonarea comportamentală, prezența, participarea la sesiuni și/sau în afara sesiunilor) și „investiția” (de ex., implicarea cognitivă și afectivă) în intervenție Melvin, Meyer și Scarinci, 2019, p. 1; King et al., 2014, 2019b; Imms, 2017
- Un părinte implicat este:
 - ✓ **pregătit** (receptiv din punct de vedere emoțional),
 - ✓ **dispus** (receptiv din punct de vedere cognitiv) și
 - ✓ **capabil** (are cunoștințele, abilitățile și capacitățile necesare) să participe activ la intervenție King et al., 2017

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Relația părinte-profesionist este evidențiată ca fiind esențială pentru inițierea și menținerea implicării părintelui în intervenția copilului său
D'Arrigo, Copley, Poulsen și Ziviani, 2019; King et al., 2019; Melvin et al., 2019
- Noțiunea de rol este contextualizată în cadrul relației în evoluție dintre client (adică părintele) și profesionist, care este inherentă intervenției King et al., 2014
- Calitatea relațiilor dintre părinți și profesioniști determină dacă sunt cultivate:
 - ✓ încrederea și optimismul (implicarea afectivă),
 - ✓ credința în viabilitatea intervenției (implicarea cognitivă) și
 - ✓ capacitatea de a duce la bun sfârșit intervențiile (implicarea comportamentală)
Melvin et al., 2019

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Investiția în implicarea inițială a părintelui are o influență durabilă asupra implicării ulterioare în intervenție ^{Carroll & Sixsmith, 2016; King et al., 2015}
- Aceasta este o bază pe care părinții își negociază rolurile și navighează în sistemele de intervenție ^{Hurtubise & Carpenter, 2011}
- Prin relația părinte-profesionist, profesioniștii pot evalua în mod continuu modul în care părinții fac față nivelului lor de implicare și rolurilor pe care le-au asumat în intervenție.
- Profesioniștii pot oferi ulterior părinților sprijin contingent (adică informații, abilități, feedback care le confirmă încrederea) după cum este necesar ^{King et al., 2019}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- În țările cu venituri mici și medii, unde nu există suficienți profesioniști care să ofere servicii de reabilitare majorității populației în cadrul sistemului public de sănătate suprasolicitat ^{Van Nieker, Dada și Toñsing, 2019}, promovarea implicării părinților, prin sprijinirea acestora în asumarea unor roluri mai active în intervențiile de reabilitare, ar putea fi utilizată pentru a depăși constrângerile considerabile în materie de resurse profesionale.
- Acolo unde modelul medical rămâne abordarea predominantă în principalele intervenții de reabilitare, adică terapia ocupațională, fizioterapie și logopedia ^{Samuels et al., 2012}, aceasta poate compromite puterea părinților și îi poate relega pe aceștia la roluri mai pasive ^{McKenzie & Müller, 2005; Rowe & Moodley, 2013}
- Rolurile mai active ale părinților ar putea facilita o mai bună eficacitate și eficiență a intervenției prin procesul de implicare mai profundă.

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Dacă părinții sunt invitați de profesioniști să participe la negocieri deschise și sincere cu privire la rolurile lor respective, implicarea părinților ar putea fi susținută în continuare ^{Hurtubise & Carpenter, 2011; Smart et al., 2019}
- Unii părinți par să își asume anumite tipuri de roluri (de ex., observarea activă a intervenției, implementarea intervențiilor sau susținerea copilului lor de la începutul intervenției), cu condiția să simtă că au fost echipați cu informațiile, abilitățile și încrederea necesare pentru a-și asuma aceste roluri ^{Davies et al., 2017; Forsingdal et al., 2013}
- Părinții pot fi mai pregătiți și mai dispuși să își asume roluri din ce în ce mai active în intervenția copilului lor pe măsură ce se familiarizează cu sistemele de intervenție și pe măsură ce încrederea și sentimentul de competență cresc ^{Davies et al., 2017; Hurtubise & Carpenter, 2011}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Cu toate acestea, părinții se confruntă cu un stres considerabil atunci când rolurile lor în intervenție sunt incerte ^{Carroll & Sixsmith, 2016; Davies et al., 2017}, cu potențiale consecințe pe termen lung asupra rezultatelor intervenției ^{Buckingham, Brandt, Becker, Gordon, & Cammack, 2016; Imms, 2017; King, Chiarello, Ideishi, Ziviani et al., 2019}
- Atât părinții, cât și profesioniștii pot fi nesiguri cu privire la rolul părinților în intervenție ^{An & Palisano, 2013; King et al., 2015}, ceea ce se poate datora lipsei marcante de discuții despre rolurile părinților.
- Părinții care nu sunt siguri de rolurile lor și de așteptările profesioniștilor găsesc dificil să se angajeze și să investească în planul de intervenție. Ei nu pot vedea cum cursul de acțiune propus, și în special comportamentul lor, se va traduce în rezultate ale intervenției ^{King, Chiarello, Ideishi, Ziviani et al., 2019}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Atunci când rolurile le sunt prescrise de profesioniști, în loc să le aleagă ei înșiși, părinții pot fi nesiguri cu privire la modul în care să le îndeplinească, ceea ce le provoacă și mai multă suferință ^{Davies et al., 2017; Kruse, 2012}
- Dacă părinții se percep pe sine ca fiind nepregătiți și fără sprijin pentru a îndeplini sarcinile legate de rolurile lor în intervenție, de exemplu: fiind nevoiți să pună în aplicare un program la domiciliu fără cunoștințe și competențe de sprijin, aceștia pot limita în mod intenționat rolurile lor ^{Davies et al., 2017; Shepherd, Kervick și Morris, 2017}

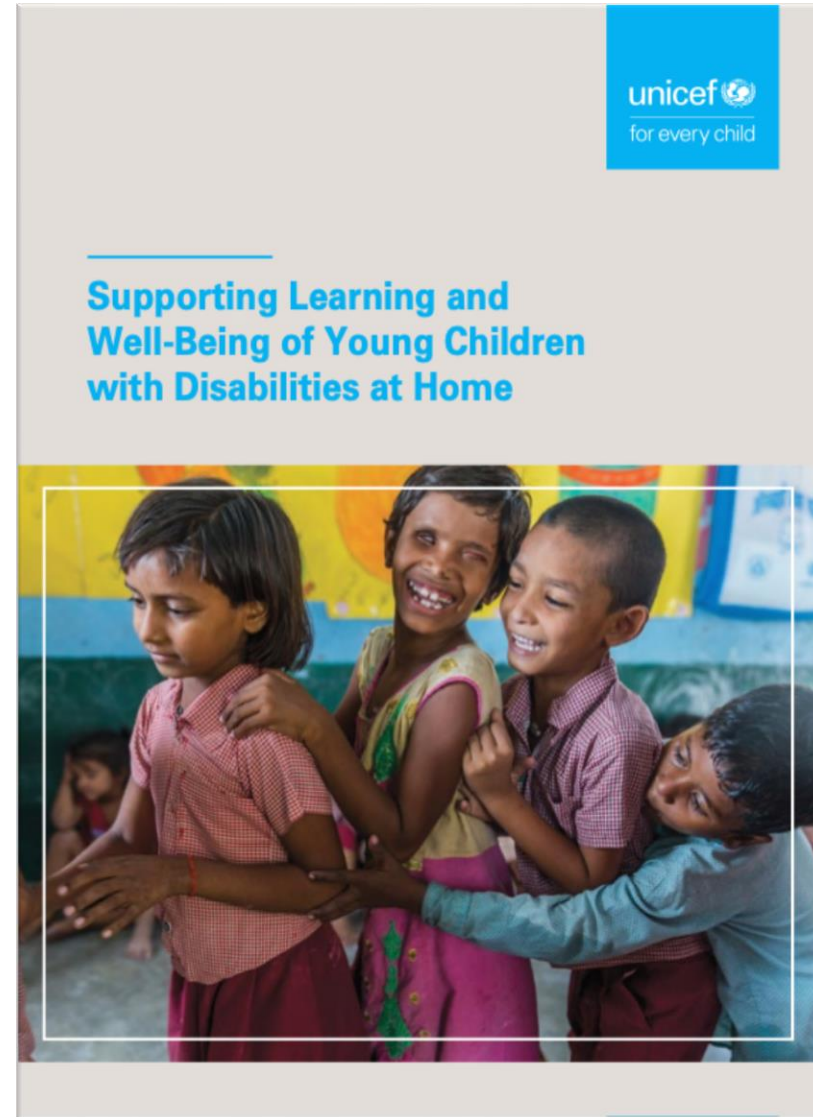
Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

- Stresul și incertitudinea părinților pot, de asemenea, limita implicarea părinților ^{Boshoff, Gibbs, Phillips, Wiles și Porter, 2016; Carroll și Sixsmith, 2016} sau pot determina părinții să se retragă în mod intenționat ca mecanism de coping ^{Shepherd et al., 2017}
- Rezultatele intervențiilor asupra copiilor și familiilor pot fi compromise atunci când părinții manifestă un nivel constant redus de implicare sau se dezangajează de intervenție ^{Buckingham et al., 2016; Imms, 2017}

Smith KA, Samuels AE. A scoping review of parental roles in rehabilitation interventions for children with developmental delay, disability, or long-term health condition. Res Dev Disabil. 2021 Apr;111:103887.

RESURSĂ UTILĂ

Construirea unui parteneriat eficient

- Parteneriatul se bazează pe comunicare deschisă, sprijin reciproc și alinierea obiectivelor de dezvoltare.
- Intervențiile devin mai eficiente când strategiile sunt integrate în rutina zilnică a familiei.
- Specialistul ITC are rolul de facilitator al relației, oferind feedback, modelare și suport continuu.

Stabilirea relației cu părinții/îngrijitorii

- O relație pozitivă specialist ITC–părinți este fundamentală pentru colaborare Staples & Diliberto, 2010
- Comunicarea bidirecțională, respectuoasă și constantă consolidează încrederea și implicarea activă a familiei.
- Părinții trebuie să se simtă confortabil să solicite sprijin, să adreseze întrebări și să împărtășească preocupări.

Principii de comunicare

- Transparență, claritate și consistență în schimbul de informații.
- Recunoașterea expertizei familiei asupra propriului copil.
- Construirea unui climat de colaborare bazat pe respect și valorizarea rolului părinților.

Construirea încrederii

- Încrederea reprezintă fundamentul colaborării eficiente dintre familie și specialistul ITC.
- Ambele părți trebuie să poată comunica onest, să recunoască limitele propriei expertize și să reflecteze asupra erorilor.
- Dezvoltarea încrederii și a respectului reciproc necesită timp și consecvență.
- Specialistul ITC transmite activ familiei că expertiza lor asupra copilului este valoroasă și esențială pentru intervenție.

Valorificarea punctelor forte ale familiei

- Intervenția timpurie trebuie adaptată diversității culturale, sociale și economice a familiilor.
- Famiile pot întâmpina dificultăți în accesarea identificării timpurii, trimerilor și serviciilor adecvate (Green et al., 2005).
- Lucrul cu familiile marginalizate necesită valorizarea mediului lor cultural și a resurselor disponibile.

Cunoașterea contextului familial

- Specialistul ITC investighează dinamica familiei, rutinele zilnice și limba vorbită acasă, pentru a planifica intervenții contextualizate (Murray & Curran, 2008).
- Observarea directă a copilului și a familiei oferă informații privind nivelul de funcționare, preferințele și zonele de confort ale copilului.
- Identificarea materialelor accesibile în mediul familial facilitează propunerea de activități relevante și ușor de implementat.

Utilizarea resurselor existente în familie

- Obiectele obișnuite din gospodărie pot deveni instrumente eficiente pentru stimulare și învățare.
- Specialistul ITC poate modela moduri de utilizare a resurselor existente pentru activități adaptate copilului.
- Încurajarea părinților de a crea materiale sau adaptări, valorificând propriile competențe, crește implicarea și continuitatea intervenției.

Recunoașterea și ghidarea practicilor parentale

- Specialistul ITC identifică și apreciază practicile eficiente ale părinților și oferă feedback pozitiv.
- Practicile inadecvate sau percepțiile eronate sunt corectate prin informații clare, actuale și sensibile cultural.
- Părinții sunt orientați către specialiști suplimentari atunci când nevoile copilului o impun.

Adaptarea colaborării în contexte dificile

- Comunicarea telefonică, prin aplicații sau rețele sociale facilitează continuitatea sprijinului.
- Fotografii și înregistrări video ale activităților copilului pot ghida discuții și intervenții personalizate la distanță.

Sprijin pentru acceptarea diagnosticului

- Părinții pot experimenta reacții emoționale variate: negare, vină, rușine, ambivalență, neajutorare, depresie, urmate eventual de acceptare.
- Specialistul ITC trebuie să recunoască aceste etape și să adapteze sprijinul oferit.
- Sprijinul empatic accelerează tranziția către acceptare și disponibilitate pentru colaborare.

Importanța ascultării active

- Ascultarea activă ajută la înțelegerea sentimentelor, preocupărilor și contextului familial.
- Părinții copiilor cu dizabilități se pot confrunta cu stres emoțional, presiuni sociale și dificultăți financiare.
- Prin ascultare empatică, specialistul ITC creează o relație de încredere și deschidere către colaborare.

Oferirea de asigurări și clarificări

- Specialistul ITC reduce anxietatea parentală prin informații clare despre dezvoltare și strategii adaptate pentru rutina de acasă.
- Părinții sunt sprijiniți să gestioneze comportamente dificile și să își consolideze rolul în intervenția copilului.
- Transmiterea mesajului că „nu sunt singuri” este esențială pentru reziliența familială.

Promovarea îngrijirii de sine

- Specialistul ITC încurajează părinții să acorde atenție propriei stări emoționale.
- Sustenabilitatea intervenției depinde de bunăstarea părintelui.

Informarea continuă

- Specialiștii ITC trebuie să se mențină la curent cu dovezile actuale și cu resursele disponibile.
- Actualizarea constantă a cunoștințelor le permite să orienteze eficient familiile către servicii și suport adecvat.

Activități pentru promovarea învățării și a bunăstării copiilor cu dizabilități

Singh, R., and Tandon, A., Supporting Learning and Well-Being of Young Children with Disabilities at Home, United Nations Children's Fund Regional Office for South Asia, Kathmandu, 2022

Integrarea experiențelor de învățare în rutina familiei

- Rutinele familiale constituie contexte naturale bogate în oportunități de învățare pentru copilul mic.
- Învățarea experiențială în mediul cotidian facilitează generalizarea rapidă a abilităților și reduce nevoia de instruire suplimentară.
- Împuternicirea părinților să includă activități adecvate dezvoltării în rutina zilnică contribuie la progresul copilului și la autonomia familiei.
- Parteneriatul colaborativ familie–specialist ITC sprijină un început solid în dezvoltare și învățare pe termen lung.

Crearea unui mediu eficient de învățare la domiciliu

- Un mediu favorabil învățării presupune rutine predictibile, spații accesibile și oportunități variate de joc.
- Specialistul ITC colaborează cu familia pentru a selecta și adapta strategii de învățare și de gestionare a comportamentelor.
- Intervențiile sunt individualizate în funcție de profilul de dezvoltare și nevoile funcționale ale copilului.

Asigurarea nevoilor fundamentale și specifice

- Mediul de acasă trebuie să răspundă nevoilor de bază ale copilului: confort, siguranță, predictibilitate și sentiment de apartenență.
- Adaptările sunt orientate spre susținerea limitărilor funcționale și promovarea participării copilului în activitățile zilnice.
- Listele de verificare și ghidurile practice ajută familia să mențină un mediu structurat și stimulat.

Stabilirea unei rutine zilnice: principii generale

Rutinele zilnice predictibile susțin învățarea, autoreglarea și sentimentul de siguranță al copilului

Recomandări pentru organizarea rutinei:

- Se elaborează un plan zilnic clar, adaptat capacităților și intereselor copilului.
- Se include timp dedicat jocului, interacțiunii, învățării și odihnei.
- Se stabilesc sarcini simple pe care copilul le poate realiza în mediul de acasă.
- Se asigură alternanța între activități statice și dinamice pentru a preveni suprasolicitarea.
- Se introduc momente constante de relaxare în structura zilnică.
- Se limitează timpul petrecut în fața ecranelor.
- Se menține flexibilitatea, respectând preferințele inițiale ale copilului și evitând forțarea participării.

Singh, R., and Tandon, A., Supporting Learning and Well-Being of Young Children with Disabilities at Home, United Nations Children's Fund Regional Office for South Asia, Kathmandu, 2022

Sprijin vizual pentru structurarea rutinei

- **Se utilizează cartonașe cu imagini ale activităților**, amplasate pe panouri zilnice prevăzute cu velcro sau buzunare, pentru a permite reorganizarea facilă.
- **Panourile vizuale sprijină anticiparea secvenței activităților** de către copil și contribuie la dezvoltarea autonomiei sale.

Adaptări pentru deficiențe senzoriale

- **Pentru copiii cu orbire sau surdocecitate se utilizează calendare cu obiecte**, de exemplu o lingură pentru masa, un prosop pentru spălat sau o minge pentru joacă.
- **Plasarea obiectelor în ordine secvențială** facilitează înțelegerea programului zilnic și orientarea copilului în desfășurarea activităților.

Beneficiile orarelor vizuale

- **Copiii cu autism răspund eficient la structuri vizuale clare**, care reduc anxietatea și cresc predictibilitatea.
- **Orarele ilustrate sunt utile pentru toți copiii**, indiferent de prezența unei dizabilități, datorită caracterului lor concret și ușor de urmărit.
- **Un calendar zilnic facilitează monitorizarea progresului** în rutinele și activitățile de învățare.

Amenajarea unui spațiu de învățare pentru copil

Spațiul de învățare trebuie să fie sigur, accesibil și adaptat nevoilor funcționale ale copilului.

Adaptări pentru copiii cu deficiențe de auz

- **Se utilizează comunicarea vizuală**, inclusiv limbajul semnelor, gesturi și suporturi vizuale.
- **Copilul este așezat astfel încât să vadă clar** atât activitatea, cât și interlocutorul.
- **Se captează atenția copilului** înainte de începerea unei activități.
- **Se reduc zgomotele de fond** pentru a facilita concentrarea.
- **Se folosesc obiecte reale, imagini și etichete vizuale** pentru consolidarea vocabularului.

Adaptări pentru copiii cu deficiențe fizice

- **Se eliberează traseele de deplasare și se creează zone deschise**, adecvate mobilității sau utilizării dispozitivelor asistive.
- **Se mențin suprafețele cât mai uniforme**, pentru a reduce riscul de împiedicare.
- **Se oferă opțiuni variate de poziționare**, precum podeaua, scaunul, masa, perna sau pătură, pentru a asigura confortul copilului.

Singh, R., and Tandon, A., Supporting Learning and Well-Being of Young Children with Disabilities at Home, United Nations Children's Fund Regional Office for South Asia, Kathmandu, 2022

Amenajarea unui spațiu de învățare pentru copil

Spațiul de învățare trebuie să fie sigur, accesibil și adaptat nevoilor funcționale ale copilului.

Adaptări pentru copiii cu deficiențe de vedere

- **Se reorganizează mobilierul** pentru a crea puncte de sprijin tactil; se pot utiliza frânghii de orientare atunci când este necesar.
- **Se reduc zgomotele și obiectele inutile** din zona de joacă pentru a facilita concentrarea.
- **Se utilizează materiale cu texturi variate** pentru stimulare tactilă și kinestezică.
- **Jucăriile sunt depozitate la îndemâna copilului**, pentru a-i facilita autonomia.
- **Se folosesc contraste de culori** pentru orientare vizuală.
- **Se evită strălucirea luminilor**, iar pentru copiii cu vedere reziduală se afișează imagini de dimensiuni mari.

Adaptări pentru copiii cu tulburări de vorbire și limbaj

- **Se folosesc cuvinte împreună cu obiecte și imagini** pentru dezvoltarea vocabularului.
- **Se utilizează contact vizual, gesturi și limbaj simplu** pentru facilitarea comunicării.
- **Instrucțiunile se formulează scurt, clar și în pași secvențiali.**
- **Se repetă frecvent informațiile**, verificându-se înțelegerea copilului.
- **Se asigură un mod clar prin care copilul poate solicita ajutor.**
- **Se manifestă răbdare**, evitându-se presarea copilului în comunicare.

Singh, R., and Tandon, A., Supporting Learning and Well-Being of Young Children with Disabilities at Home, United Nations Children's Fund Regional Office for South Asia, Kathmandu, 2022

Amenajarea unui spațiu de învățare pentru copil

Spațiul de învățare trebuie să fie sigur, accesibil și adaptat nevoilor funcționale ale copilului.

Adaptări pentru dificultăți sociale și de autoreglare

- **Se utilizează materiale liniștitoare**, precum plante aromatice, pentru reglarea stării emoționale a copilului.
- **Se minimizează sursele de distragere și suprastimulare**, pentru a facilita autoreglarea.
- **Se folosesc programe vizuale** pentru a secvenția activitățile într-o manieră clară și predictibilă.
- **Se oferă materiale senzoriale variate**, precum nisipul, apa sau texturi diferite, pentru stimularea explorării și învățării.

Adaptări pentru copiii cu deficiențe cognitive / intelectuale

- **Se structurează un program flexibil**, care alternează activități scurte cu activități mai lungi.
- **Se asigură pauze frecvente**, pentru a preveni suprasolicitarea atențională a copilului.

Activități de zi cu zi în dezvoltarea copilului (ADL, *Activities of Daily Living*)

Strategii de instruire în ADL

Modelarea

- Învățarea prin observare și imitare facilitează înțelegerea clară a comportamentului așteptat.
- Părinții/îngrijitorii sau frații pot demonstra pas cu pas activitatea, realizând-o împreună cu copilul (ex.: spălatul pe dinți).

Analiza sarcinilor

- Activitatea este divizată în pași simpli și secvențiali pentru a facilita achiziția treptată a competenței.
- Pot fi utilizate ghiduri vizuale (desene, fotografii, imagini decupate) care clarifică ordinea și conținutul pașilor.
 - Exemplu: spălatul pe dinți implică pregătirea materialelor, aplicarea pastei, curățarea zonelor dentare, clătirea și depozitarea obiectelor.

Activități de zi cu zi în dezvoltarea copilului (ADL, *Activities of Daily Living*)

Strategii de instruire în ADL

Lanțuri înainte și înapoi (*forward/backward chaining*)

- Metoda presupune divizarea unui comportament complex în pași secvențiali pentru a facilita învățarea.
- Lanțare înainte (forward chaining): copilul începe cu primul pas, pe care îl stăpânește înainte de a avansa la următorul.
- Lanțare înapoi (backward chaining): copilul învață mai întâi ultimul pas al sarcinii, apoi pașii anteriori, consolidând motivația prin finalizarea cu succes a activității.

Activități de zi cu zi în dezvoltarea copilului (ADL, *Activities of Daily Living*)

Strategii de instruire în ADL

Modelarea comportamentului

- Activitatea este împărțită în pași, iar copilul primește întăriri pozitive pentru fiecare pas realizat.
- Învățarea se face prin observarea demonstrației adultului și imitarea acesteia.
- Întăririle pot include laude verbale sau obiecte preferate; acestea sunt diminuate treptat pe măsură ce copilul stăpânește comportamentul.

Activități de zi cu zi în dezvoltarea copilului (ADL, *Activities of Daily Living*)

Strategii de instruire în ADL

Îndemnarea (*prompting*)

- La începutul învățării, copilul poate necesita sprijin substanțial pentru reamintirea și executarea fiecărui pas.
- Îndemnarea poate fi:
 - Verbală: instrucțiuni simple, clare, secvențiate; ritm lent; repetare atunci când este necesar.
 - Vizuală: utilizarea desenelor, fotografiilor, suporturilor vizuale care ilustrează pașii sarcinii.
 - Povești sociale: prezentări individualizate, cu imagini și text, care descriu „comportamentul așteptat” într-o rutină.
 - Asistență fizică: ghidarea mâinii copilului atunci când indiciile verbale și vizuale nu sunt suficiente.

Activități de zi cu zi în dezvoltarea copilului (ADL, *Activities of Daily Living*)

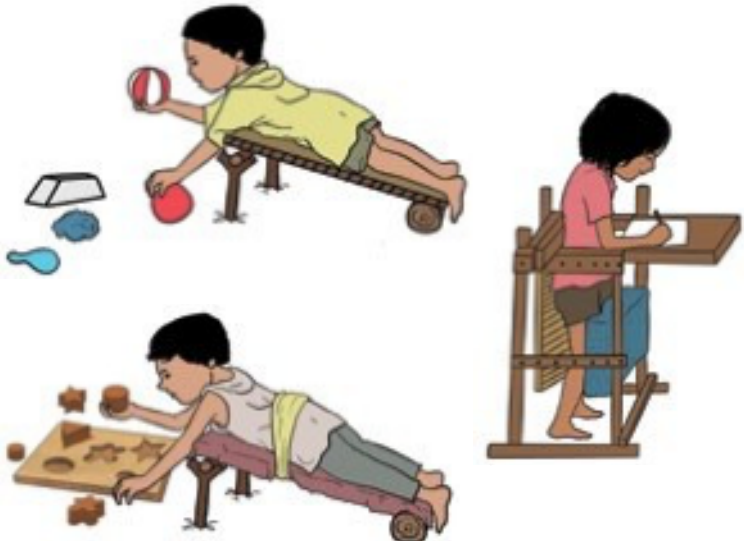

Strategii de instruire în ADL

Estomparea (*fading*)

- Proces de retragere treptată a sprijinului verbal, vizual sau fizic.
- Scopul estompării este ca copilul să execute sarcina în mod independent.
- Sprijinul este eliminat progresiv pe măsură ce copilul demonstrează competență și stabilitate în executarea pașilor.

Tabelul 1. Activități adecvate din punct de vedere al dezvoltării, sugerate pentru copiii cu dizabilități (cu vârsta cuprinsă între 3 și 6 ani/începerea școlii)

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTRICITĂȚII GROSIERE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
Controlul capului Definiție: Controlul capului este capacitatea de a menține capul și trunchiul aliniate. Controlul capului oferă un cadru de referință stabil pentru mișcarea altor părți ale corpului. Semnificație: Controlul capului este important pentru activitățile care implică coordonarea ochi-mână, cum ar fi hrănirea.	Activități care pot fi utile pentru copiii cu paralizie cerebrală: • Este necesară o intervenție terapeutică pentru îmbunătățirea controlului capului și este important ca părinții/îngrijitorii copiilor cu paralizie cerebrală să beneficieze de sprijin prin trimiterea la terapeuți ocupaționali/fizioterapeuți. • Părinții/îngrijitorii ar trebui să stimuleze mușchii gâtului și ai părții superioare a corpului copilului cu paralizie cerebrală în timp ce acesta este întins pe o parte. Se pot folosi perne și perne cilindrice pentru a ajuta copilul să stea întins pe o parte. • Se pot utiliza o serie de suporturi posturale, inclusiv pene de podea, sisteme de șezut și cadre de sprijin, atât pentru a facilita posturi care încurajează dezvoltarea controlului capului, cât și pentru a oferi sprijin în absența controlului capului.

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTORIE GROSIERĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Echilibru Definiție: Echilibrul este capacitatea unui copil de a menține o poziție sau o postură controlată în timpul unei sarcini specifice. Semnificație: mersul, cățărarea sau chiar șederea necesită abilitatea de a menține echilibrul. Există două tipuri de echilibru: dinamic și static. Echilibrul dinamic se referă la capacitatea de a rămâne în poziție în timpul activităților care necesită mișcare, cum ar fi mersul pe jos. Echilibrul static se referă la capacitatea de a menține poziția în timpul activităților statice, cum ar fi statul în picioare sau statul jos.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu sindrom Down sau paralizie cerebrală sau dificultăți de coordonare și echilibru: • Copiii cu dificultăți de echilibru vor beneficia de sprijin prin terapie ocupațională și fizică. • Părinții/îngrijitorii copiilor cu paralizie cerebrală (ataxie) trebuie să încerce să integreze exerciții de întărire a mușchilor mâinilor și gâtului în rutina zilnică, pentru a dezvolta echilibrul. Este important să se asigure că terapia se transformă într-o activitate ludică plăcută, folosind plăci de echilibru, cum ar fi așezarea unei scânduri pe două cutii/bucăți de lemn nivelate, care sunt stabile și sigure pentru ca copilul să se echilibreze. • Părinții/îngrijitorii ar trebui să se joace cu copiii cu sindrom Down astfel încât aceștia să se miște. De exemplu, pot juca jocuri cu mingi sau jocuri de-a prinslea. • Expunerea la o mulțime de mișcări diferite, cum ar fi balansarea și săriturile, ajută la adaptarea și dezvoltarea sistemului vestibular (echilibrul în urechea internă) la copiii cu sindrom Down. • Părinții/îngrijitorii trebuie să încerce să ofere copiilor cu dispraxie ocazii de a face pași înainte și înapoi folosind steppere (de exemplu, o cutie de lemn făcută acasă pe care copilul poate urca și coborî) și mergând pe o placă de echilibru și bărne de echilibru făcute din scânduri de lemn înclinate, bușteni, de exemplu.

Poziția șezând

Semnificație: Așezarea independentă este o etapă importantă care poate ajuta copiii să exploreze și să se joace cu obiecte mai eficient și, dacă nu este realizată, poate întârzia dezvoltarea în alte domenii.

Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu paralizie cerebrală:

- Scaunele speciale sunt esențiale pentru a sprijini învățarea copiilor cu paralizie cerebrală. Scaunele adaptate sunt special concepute cu scopul de a găsi o poziție de șezut care să ofere copilului posibilitatea de a-și controla brațele și mâinile în mod optim.
- Părinții/îngrijitorii ar trebui încurajați să utilizeze scaune adaptate în timp ce hrănesc sau lucrează cu copilul lor.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTRICITĂȚII GROSIERE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Mers Semnificație: Mersul pe jos este mai mult decât o simplă etapă importantă în dezvoltarea motorie și are o importanță crucială. Mersul devine nucleul schimbărilor la nivel de sistem în multe domenii în dezvoltare, precum percepția, atenția, memoria, cogniția și comportamentele sociale, care se adaptează pentru a se potrivi noului mod de deplasare al copilului prin lume.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu deficiențe de vedere: - Părinții/îngrijitorii trebuie să se asigure că copilul se simte în siguranță și este încurajat să exploreze mediul înconjurător, care trebuie să fie ordonat. Deoarece copilul nu poate vedea, el/ea va avea nevoie de mai multă stimulare în alte domenii, în special în ceea ce privește auzul și simțul tactil, atunci când începe să întindă mâna spre obiecte și să se miște. De exemplu, părintele/îngrijitorul poate merge în fața copilului sunând un clopoțel. Părintele/îngrijitorul poate, de asemenea, să vorbească cu copilul și să numească obiectele din mediul înconjurător, încurajându-l să le atingă. - Trailingul este o tehnică care poate fi utilizată cu copiii cu deficiențe de vedere pentru a se deplasa în siguranță și a se orienta. Copilul poate atinge peretele cel mai apropiat de el cu dosul degetelor (de exemplu, articulațiile degetelor arătător și mijlociu) în timp ce merge, folosind peretele ca ghid. - Părinții/îngrijitorii pot juca jocuri care să ajute copilul să capete încredere în mișcarea și utilizarea corpului său, de exemplu, pot face un leagăn agățând un cauciuc cu ajutorul unei frânghii. Se poate utiliza o centură din pânză pentru a ține copilul în siguranță, astfel încât acesta să se simtă în siguranță. - Părinții/îngrijitorii trebuie să se asigure că copilul merge pe suprafețe variate, adică podea goală, iarbă, suprafețe plane și denivelate, sub supravegherea unui adult.

Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu paralizie cerebrală:

- Părinții/îngrijitorii pot construi bare paralele în aer liber, susținute de bușteni/grinzi, sau bare de interior fixate pe perete (din bambus, lemn sau metal), cu înălțime reglabilă, pentru a susține copilul să meargă. În plus, dacă este necesar și disponibil, cadrele de mers pot ajuta copilul să dobândească mobilitate independentă.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTRICITĂȚII GROSIERE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Abilități motorii grosiere de manipulare (atingerea, apucarea, manipularea obiectelor) Definiție: Abilitățile de manipulare sunt acelea în care copilul manipulează un obiect cu mâna sau cu o altă parte a corpului. Semnificație: Aceste abilități sunt esențiale pentru dezvoltarea abilităților motorii fine, precum și a celor cognitive.	Activități care pot fi utile pentru copiii cu deficiențe de vedere: • Activitățile axate pe încurajarea copiilor cu deficiențe de vedere să atingă obiecte pot dezvolta abilitățile lor de manipulare/apucare, îmbunătățind în același timp și înțelegerea mediului înconjurător. • Părinții/îngrijitorii pot folosi farfurii de oțel, linguri, chei pe care copiii să le atingă și să le apuce și care pot fi lovite între ele pentru a produce un sunet, ca o modalitate distractivă de a se juca și de a-și dezvolta aceste abilități. • Prin aceste activități, părinții/îngrijitorii pot încuraja copiii să exploreze prin atingere lucrurile din jurul lor, pentru a le reduce frica/anxietatea în timpul interacțiunii cu mediul extern.

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTRICITĂȚII FINĂ (Include mișcări mici, cum ar fi ținerea unei jucării sau utilizarea unui creion colorat)

Preferința pentru o mână

Definiție: Preferința pentru o mână se referă la utilizarea cu încredere a unei mâini în detrimentul celeilalte în timpul efectuării unor sarcini.

Semnificație: Preferința clară pentru o mână ajută la dezvoltarea abilităților motorii fine.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală:

- Părinții/îngrijitorii pot juca cu copiii lor cu o minge (de exemplu, aruncând-o, prindând-o) pentru ca aceștia să se miște și să-și dezvolte abilități de manipulare mai puternice prin îmbunătățirea prinderii. De asemenea, pot juca jocuri precum tragerea de frânghie atunci când copiii sunt într-o postură stabilă, cu spatele sprijinită, picioarele pe pământ și mâinile libere pentru a ține/manipula o frânghie sau alte obiecte.
- Activitățile cu două mâini, în care o mână este necesară pentru a ține obiectul (adică mâna de ajutor), iar cealaltă realizează activitatea (adică mâna care acționează), sunt importante de realizat. Acestea pot include activități precum înșirarea mărgelilor și deschiderea borcanelor și sticlelor. Copiii trebuie încurajați să realizeze aceste activități cu o mână dominantă care acționează.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA MOTRICITĂȚII FINĂ (Include mișcări mici, cum ar fi ținerea unei jucării sau folosirea unui creion colorat)	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
Coordonarea ochi-mână Definiție: Controlul coordonat al mișcărilor mâinilor și ochilor și procesarea informațiilor vizuale pentru a ghida mișcările de întindere, apucare și alte mișcări similare. Semnificație: Dobândirea acestei abilități este esențială pentru activitățile cotidiene.	Activități care ar fi utile copiilor, cum ar fi cei cu deficiențe de vedere: • Părinții/îngrijitorii se pot juca cu copiii lor folosind borcane/sticle și alte recipiente pentru a îmbunătăți coordonarea ochi-mână. ○ De exemplu, părintele/îngrijitorul poate da copilului o varietate de recipiente incasabile și sticle/borcane de diferite dimensiuni. ○ Este important să se permită copilului să simtă mai întâi diferitele forme și dimensiuni. ○ Apoi, copilul poate fi încurajat să închidă câteva capace și dopuri de sticle, fiind îndrumat să-și folosească mâinile, în timp ce se obișnuiește cu utilizarea fiecărei mâini. ○ Este important să folosiți cuvinte precum „deschis” și „închis”, „mai mare”, „mai mic” și să descrieți atributele obiectelor pentru ca copilul să înțeleagă aceste concepte. • Scribblingul, coloratul, golirea borcanelor/sticlelor/recipientelor, încheierea sau descheierea nasturilor de la haine vor îmbunătăți abilitățile de coordonare ale copiilor și răspunsul lor la tiparele senzoriale motorii.

	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu paralizie cerebrală: • Părinții/îngrijitorii pot folosi obiecte de uz cotidian, cum ar fi o lingură de lemn și o cratiță răsturnată pe care să bată, o sticlă de plastic cu orez în ea ca zornăitoare sau folie de argint pe care să o mototolească. • Utilizarea ustensilelor de bucătărie, cum ar fi cleștele (care pot fi adaptate) pentru a ridica bile mici și a le pune într-un borcan, este, de asemenea, o activitate distractivă de făcut cu copiii.
Procesarea senzorială Definiție: Înregistrarea, interpretarea și răspunsul precis la stimularea senzorială din mediul înconjurător și din propriul corp.	Activități care pot fi utile pentru copiii cu autism: • Exerciții de calmare: Numărul până la 10, îndepărtarea copilului de situație, ascultarea muzicii, vizionarea unui videoclip calmant, citirea unei cărți sau cântarea cântecului de leagăn preferat sunt câteva activități care pot ajuta copilul să îmbunătățească treptat recepția mesajelor senzoriale și să răspundă într-un mod calm.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI PERCEPTIVE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Semnificație: Procesarea senzorială afectează participarea la activitățile zilnice, rutinele și învățarea.	• Este esențial să înțelegem semnalele/stimulii din mediul înconjurător care determină comportamentul copilului și să îl redirecționăm (către activități precum cele menționate mai sus). • Stimularea adecvată este necesară pentru copil. Practicarea activităților de pauză și ducerea copilului într-un spațiu mai privat, rugându-l să respire profund de câteva ori și oferindu-i materiale senzoriale, cum ar fi strângerea unei bile de lut, pentru a-l ajuta să rămână calm, sau implicarea lui în ceva ce îi place, pot fi benefice în gestionarea unei situații copleșitoare pentru copil. • Crearea unei grădini cu plante medicinale este benefică, deoarece se știe că are un efect calmant asupra copiilor cu autism.

Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel surdo-orb:

- Oferiți un mediu care încurajează atingerea, în care părinții/îngrijitorii încurajează copiii să folosească mâinile pentru a explora lumea.
- Părinții/îngrijitorii ar trebui să observe/atingă mâna copiilor și să învețe să înțeleagă sau să „citească” (adică să înțeleagă) ce doresc aceștia, oferindu-le opțiuni.
- Părinții/îngrijitorii pot juca jocuri în care se joacă pe rând – de exemplu, părintele/îngrijitorul poate așeza mâna copilului pe gura părintelui/îngrijitorului și apoi poate sufla. După aceea, părintele/îngrijitorul poate da semnal copilului să facă același lucru, așezând mâna părintelui/îngrijitorului pe gura lui și suflând. Oferiți copilului ocazii de a iniția acțiuni. Rimele cu acțiune, jocurile de legănat și balansat pot oferi oportunități pentru stimularea utilizării vederii (de exemplu, contactul vizual), a auzului (de exemplu, cântând aproape de urechea copilului), acolo unde este relevant, și pentru creșterea toleranței la atingere.
- Părinții/îngrijitorii pot crea cutii senzoriale. De exemplu, creați cutii de masă folosind ingredientele preferate ale copiilor (de exemplu, nisip, apă, orez, fasole uscată) și ajutați-i să obțină stimuli tactili atingând nisipul sau alte materiale și numind fiecare obiect pe care îl ating.
- Activități precum pictura cu degetele sunt, de asemenea, bune pentru a-i implica pe copii, deoarece aceștia sunt expuși la texturi noi și diferite.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE COGNITIVĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Memoria Definiție: Memoria este termenul dat structurilor și proceselor implicate în stocarea și recuperarea ulterioară a informațiilor. Semnificație: Este o modalitate prin care copiii pot să se bazeze pe experiențele lor din trecut și pe informațiile stocate pentru a le folosi în prezent.	Activități care pot fi utile pentru copii cu dizabilități intelectuale: Jocurile de memorie cu obiecte vizibile ajută copiii cu deficiențe intelectuale. Părinții/îngrijitorii pot întreprinde activități precum citirea cărților ilustrate.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei orbi/surzi-orbi: - Părinții/îngrijitorii ar trebui să încurajeze anticiparea și memoria prin gesturi, semne și discuții despre lucrurile pe care ei și copiii le-au experimentat împreună. - Cutiile cu obiecte pot fi folosite ca referințe concrete pentru a facilita conversațiile despre experiențele comune. - Părinții/îngrijitorii pot pregăti un album de amintiri cu imagini și obiecte concrete/tactile pe care copiii le asociază cu ocazii sau evenimente speciale. O excursie la parc poate fi amintită printr-o frunză, iar o excursie la grădina zoologică prin imagini cu animalele care le-au plăcut cel mai mult copiilor. Având un obiect concret ca referință, copiii pot să-și amintească și să „vorbească” despre experiența comună.

Capacitatea de concentrare

Definiție:

Atenția este capacitatea de a procesa în mod activ informații specifice din mediul înconjurător, ignorând alte detalii.

Semnificație: Atenția are o importanță deosebită în funcționarea memoriei de lucru. Lipsa atenției împiedică învățarea în toate domeniile.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu autism:

- Părinții/îngrijitorii pot planifica activități care să le placă copiilor. Ei pot urma o rutină și pot oferi întăriri pozitive chiar și atunci când copiii participă pentru o perioadă scurtă de timp.
- Activitățile adecvate dezvoltării vor ajuta copiii cu autism să-și dezvolte concentrarea și atenția. Părinții/îngrijitorii pot întreprinde activități de învățare ghidate, cum ar fi amprentarea cu degetul mare, amprentarea cu legume, pictura cu fir sau modelarea cu lut, pentru a crește capacitatea de concentrare a copiilor.
- Este important să se asigure că copiii cu autism au spații liniștite în care să se joace și să învețe, pentru a evita stimulii externi și distragerea atenției.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE COGNITIVĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cel surdo-orb: • Părinții/îngrijitorii pot atrage atenția copiilor cu deficiențe multisenzoriale folosind simțurile, cum ar fi mirosul și gustul, precum și conștientizarea spațială. De exemplu, atunci când explicați conceptul de mango, lăsați copilul să simtă fructul, să-l miroasă și să-l mănânce. • În timpul conversațiilor, părinții/îngrijitorii pot profita de ocaziile care apar pentru a stabili o atenție reciprocă. Ei pot atrage atenția copiilor folosind indicii tactile și se pot asigura că aceștia sunt atenți la stimuli. Odată ce părinții/îngrijitorii și copiii sunt concentrați asupra aceluiași lucru (o senzație, o mișcare, un obiect sau o persoană), ei pot ajuta copiii să exploreze și să-și extindă atenția folosind modelarea tactilă. Aceasta implică punerea mâinii copilului pe mâna părintelui/îngrijitorului pentru a demonstra o acțiune. • Arătarea cu degetul este utilizată de obicei pentru a stabili o atenție reciprocă cu copiii care pot vedea. Adesea, în cazul copiilor surzi și orbi, atenția reciprocă trebuie stabilită mai întâi prin atingere. Acest lucru este important chiar și în cazul copiilor care au o vedere reziduală. Când explorați sau atingeți un obiect, puneți mâna adultului lângă cea a copilului sau ușor sub ultimele două degete ale copilului (nu deasupra mâinii sale). Acest lucru permite părintelui/îngrijitorului să exploreze împreună cu copilul, în loc să-i forțeze sau să-i dirijeze mișcările.

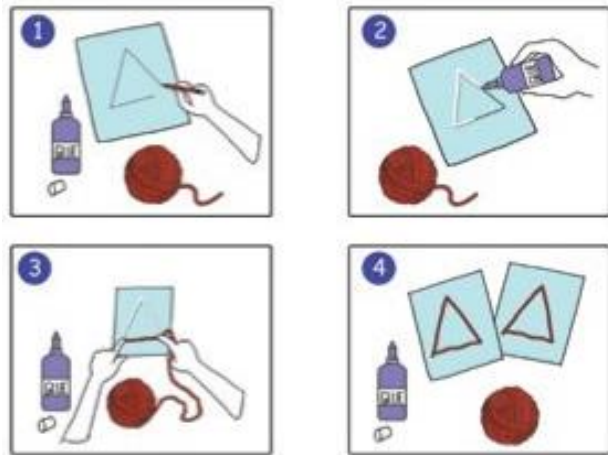
Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale:

- **Părinții/îngrijitorii pot sprijini învățarea și dezvoltarea copiilor cu deficiențe intelectuale prin jocul cu obiecte reale și jocul simbolic (jocul cu un obiect care reprezintă un alt obiect real, de exemplu, o mașinuță care reprezintă o mașină reală). Folosirea domeniilor de interesul copiilor (cum ar fi un sport sau o jucărie care le place) poate ajuta la implicarea lor în activități.**

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Abilități de calcul Definiție: Aritmetica este abilitatea de a recunoaște și aplica conceptele matematice în toate domeniile vieții. Abilitățile aritmetice emergente includ potrivirea, sortarea, observarea tiparelor, conceptul de număr și numerele. Potrivirea Definiție: Abilitățile de potrivire necesită ca copiii să demonstreze capacitatea de a identifica asemănările și diferențele dintre obiecte. Semnificație: Această abilitate numerică timpurie este un precursor al învățării clasificării, elementele și să identifice relațiile dintre ele.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale: - Părinții/îngrijitorii pot învăța potrivirea folosind obiecte concrete. De exemplu, copiii pot fi rugați să potrivească șosete sau fructe/legume similare. Activitățile ar trebui să înceapă cu obiecte ușor de potrivire, cum ar fi cele cu culori primare diferite. Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală: - Părinții/îngrijitorii pot crea propriile jocuri de potrivire pentru copii, adaptând materialele pentru a se potrivi nevoilor fizice și cognitive ale acestora. - Este important să se asigure că copiii cu paralizie cerebrală primesc obiecte manipulabile pentru a le sprijini funcția mâinilor. Pentru cei cu deficiențe de vorbire, este important să se utilizeze un dispozitiv de comunicare augmentativă alternativă (AAC), de exemplu un dispozitiv low-tech, cum ar fi tabla AAC, care poate fi creată prin lipirea de imagini pe o tablă reprezentând vocabularul receptiv al copiilor, de exemplu, foame, apă, toaletă. Copiii pot arăta cu degetul spre ele pentru a se exprima.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copii cu deficiențe de vedere: - Părinții/îngrijitorii pot oferi copiilor cu deficiențe de vedere o „pungă tactilă”, adică o pungă cu obiecte pe care le pot potrivi în funcție de textură, greutate sau miros. - Fire/ață/sfoară de diferite forme pot fi lipite pe cartonașe sau hârtie. Copiii pot apoi să simtă formele de pe cartonașe și să potrivească cartonașele cu aceleași forme.

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Sortarea Definiție: Sortarea este un pas mai departe decât potrivirea, deoarece copiii grupează diferite obiecte cu unul sau mai multe atribute. Semnificație: Prin sortare, copiii învață să discrimineze, ceea ce este esențial pentru ca copiii mici să dobândească abilități de citire și scriere și înțelegere matematică, precum și pentru activitățile din viața de zi cu zi. Abilitatea de a sorta folosind două sau mai multe atribute implică gândire de ordin superior și luarea unei varietăți de decizii diferite. Educatorii din învățământul preșcolar pot întâlni copii care sunt capabili să asocieze, dar nu și să sorteze.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu autism: - Coș plin de distracție: Părinții/îngrijitorii pot lua două cutii și pot ruga copiii să sorteze sticle/recipiente mari și mici sau legume, cum ar fi ceapă și roșii. Această activitate poate fi continuată cu sortarea bucăților de țesături, cum ar fi mătase, bumbac, poliester, care au texturi diferite. - Similar cu potrivirea, începeți activitățile de sortare folosind obiecte concrete și asigurați-vă că acestea sunt familiare copiilor. Copiilor li se pot da obiecte cu texturi, dimensiuni, forme și culori diferite. Aceasta poate fi urmată de sortarea imaginilor cu aceleași obiecte. - De asemenea, li se pot da cărți cu litere sau numere. Dacă copiii au dificultăți în a ridica cărțile, atașați un ac mare la fiecare carte și dați-le un magnet atașat la un șnur pentru a pescui cartea/cărțile. Acesta poate fi un joc distractiv pentru întreaga familie.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală:

- Părinții/îngrijitorii pot folosi materiale adaptate pe care copiii le pot manipula cu ușurință.
- Copiii pot fi rugați să arate cu degetul/gesticuleze către cărți sau obiecte pentru a demonstra cunoștințele de sortare.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Clasificare Definiție: Aranjarea sistematică în grupuri sau categorii, în conformitate cu criterii stabilite, a anumitor obiecte, culori sau caracteristici, cum ar fi înalt-scurt, greu-ușor. Semnificație: Capacitatea de a clasifica informațiile este utilă pentru formarea conceptelor, dezvoltarea limbajului și abilitățile numerice. Abilitățile de clasificare permit, de asemenea, copiilor să aplice gândirea logică în timp ce clasifică informațiile cotidiene.	Activități care pot fi utile pentru copiii cu deficiențe intelectuale: Similar cu potrivirea, părinții/îngrijitorii ar trebui să inițieze activități de clasificare cu obiecte concrete și să se asigure că acestea sunt familiare copiilor.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cel surdo-orb: Părinții/îngrijitorii pot crea borcane cu mirosuri pe care copiii le pot mirosi și clasifica în mirosuri puternice, ușoare sau înțepătoare. Borcanele cu gusturi pot fi, de asemenea, sortate și clasificate în produse sărate, dulci sau acre.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cel cu deficiențe de vedere: Părinții/îngrijitorii pot oferi copiilor obiecte cu texturi variate pe care aceștia le pot diferenția prin atingere și simț și le pot clasifica în categorii, cum ar fi moale, mai moale, cel mai moale și aspru, mai aspru, cel mai aspru.

Seriere

Definiție: Diferențierea obiectelor în funcție de mărime, lungime, înălțime și poziționarea lor în consecință. Seriația necesită abilitatea de a vedea diferențele și de a compara mai multe obiecte folosind percepția spațială.

Semnificație: această abilitate este importantă pentru formarea conceptelor matematice și pentru activitățile din viața de zi cu zi.

Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu autism:

- Părinții/îngrijitorii pot prezenta copiilor obiecte familiare de diferite dimensiuni și pot folosi limbajul pentru a indica mic, mare, cel mai mare. Acest lucru se poate face cu obiecte obișnuite, cum ar fi ustensile de bucătărie, pantofi, frunze și creioane.

Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu deficiențe de vedere:

- Părinții/îngrijitorii pot folosi materiale concrete, cum ar fi bețe de diferite lungimi, pe care copiii le pot ordona de la cel mai scurt la cel mai lung. Fișele de lucru pregătite pentru copii de către părinți/îngrijitori trebuie să aibă un element tactil, astfel încât aceștia să le poată atinge și simți, de exemplu, decupaje de copaci de diferite dimensiuni conturate cu lipici.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Modele și secvențialitate Definiție: Ordinea obiectelor în modele și secvențe simple. Atât memoria vizuală, cât și percepția spațială sunt importante pentru crearea de modele. Semnificație: Capacitatea de a recunoaște tiparele susține abilitățile matematice. Ajută copiii să facă predicții despre ceea ce va urma în povești și în rutina zilnică.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale: • Modelele sunt peste tot în mediul înconjurător al copiilor – acestea pot fi arătate copiilor. • Părinții/îngrijitorii pot folosi obiecte concrete pentru a crea modele și pot ruga copiii să le copieze, de exemplu, lingură, farfurie, pahar. Ocazional, copiilor li se poate da o sarcină care să le ceară să-și amintească modele, pentru a-i ajuta să exerseze memorarea și repetarea modelelor vizuale. De exemplu, aranjarea hainelor în aceeași secvență ca în ziua precedentă.
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel surdo-orb: • Materialele tactile, cum ar fi tăvile pentru ouă și mingile, în culori contrastante, pot fi puse la dispoziția copiilor pentru a simți și copia modelul.

Correspondență unu la unu

Definiție: Implică acțiunea de a număra fiecare obiect dintr-un set o singură dată, cu o singură atingere per obiect.

Semnificație: Este fundamentul conceptului de număr și stabilește principiul numărării semnificative, mai degrabă decât al numărării mecanice.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cel cu deficiențe de vedere:

- Copiii pot primi obiecte concrete (de exemplu, pietricele, cartofi) pentru a le număra.
- Odată ce copiii au înțeles conceptul de corespondență unu-la-unu prin obiecte concrete, treceți la obiecte semi-concrete. De exemplu, ei pot așeza pietricele sau decupaje cu fețe zâmbitoare pe un număr dat de fețe sau flori (sau orice alt obiect) desenate pe o foaie de hârtie.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cel cu deficiențe intelectuale:

- Părinții/îngrijitorii pot așeza o serie de farfurii și pot ruga copiii să pună câte o bomboană în fiecare farfurie. De asemenea, pot folosi expresia „doar o bomboană” pentru a sublinia conceptul.

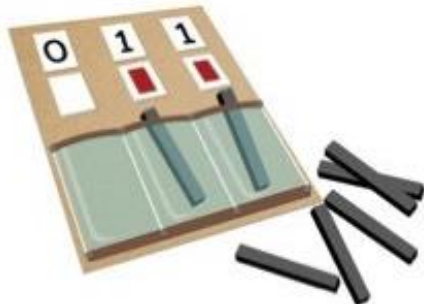
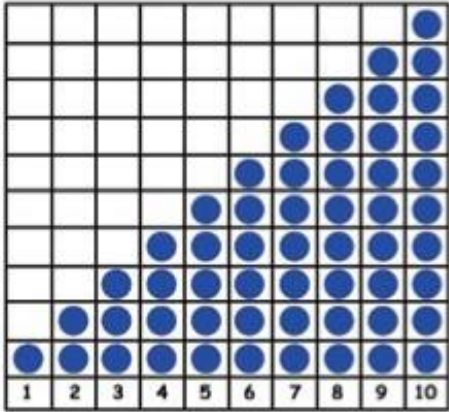
Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție operațională și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
Număratul și conceptul de număr Definiție: Conceptul de număr se referă la înțelegerea generală a numerelor și a operațiilor. Semnificație: Simțul numerelor este important pentru înțelegerea matematică, pentru a calcula fluent și a gestiona informațiile numerice în viața de zi cu zi.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe de vedere sau care sunt surzi și orbi: - Utilizarea cadrelor de numărat realizate acasă poate ajuta copiii să înțeleagă conceptele matematice și operațiile numerice încă de la o vârstă fragedă. - Achiziționarea de zaruri tactile este utilă nu numai pentru dezvoltarea conceptului de număr, ci și pentru jocuri. - Părinții/îngrijitorii pot pregăti o linie numerică tactilă folosind fir și nasturi pentru a oferi copiilor experiența despre modul în care progresează numerele. De asemenea, pot oferi carduri tactile cu numere (cu șmirghel/fir).

Tabelul 1 (continuare)

DOMENIU: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe de auz: - Părinții/îngrijitorii trebuie să se străduiască să ofere în mod eficient nu numai vocabularul necesar pentru a denumi obiectele, ci și un model lingvistic pentru exprimarea conceptelor și ideilor, folosind modul de comunicare al copiilor. - Părinții/îngrijitorii pot denumi obiectele din mediul înconjurător cu numere și nume. - Părinții/îngrijitorii pot folosi și cartonașe cu numere și obiecte corespunzătoare. Ei pot arăta copiilor un cartonaș cu cifra „1” scrisă pe el și pot bate o dată din palme, apoi pot arăta cartonașul cu cifra „2” și pot bate de două ori din palme. Apoi, pot ruga copiii să îi imite și să facă același lucru. Odată ce copiii au exersat suficient, li se poate cere să arate „1”, „2” și așa mai departe. - Părinții/îngrijitorii pot învăța copiii să folosească degetele pentru a număra. Degetele trebuie numărate de la stânga la dreapta, așa cum se arată mai jos. Acest lucru îi va ajuta pe copii să asocieze numărul cu degetele cu parcurgerea paginii de la stânga la dreapta. Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu autism: - Părinții/îngrijitorii pot învăța o melodie legată de numere, astfel încât copiii să învețe numerele prin numărare mecanică. Odată ce au învățat numerele, părinții/îngrijitorii pot cânta la un instrument muzical local sau de casă și pot cere copiilor să îi urmeze, de exemplu, „hai să batem o dată în oală”, „hai să o scuturăm de două ori”. Se pot confectiona acasă clapete din lemn, sticle goale sau alte recipiente umplute cu semințe, care să servească drept instrumente muzicale. - Se pot folosi și ajutoare vizuale, deoarece copiii cu autism învață cel mai bine prin indicii pictografice și scrise, mai degrabă decât doar prin indicii verbale.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI NUMERICE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală: - Deoarece copiii sunt interesați să numere lucrurile din jurul lor, părinții/îngrijitorii pot începe cu obiecte concrete, cum ar fi ferestrele din cameră, ochii, nasurile. Copiilor li se pot oferi obiecte manipulabile pentru a demonstra că au înțeles conceptul de număr. Li se poate cere, de exemplu, să aleagă un creion dintr-un pachet de creioane. - Se pot realiza cartonașe simple cu numere diferite scrise pe ele, pe care copilul să le folosească pentru a potrivi cartonașul cu numărul similar de obiecte. - Copiii pot primi, de asemenea, materiale adaptate pe o tablă de flanelă pentru a demonstra că au înțeles că numerele reprezintă o cantitate.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA LINGVISTICĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Limbaj receptiv Definiție Limbajul receptiv este capacitatea de a înțelege cuvintele și limbajului. Aceasta include abilitățile de: ○ ascultare ○ atenție ○ înțelegere/ urmărirea instrucțiunilor Semnificație: Limbajul receptiv este important pentru a comunica cu succes. Fără limbajul receptiv, copiii nu pot dezvolta limbajul expresiv.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe de auz: • Părinții/îngrijitorii ar trebui să fie sprijiniți să comunice cu copilul lor folosind comunicarea vizuală, inclusiv limbajul semnelor și gesturile. • Consolidarea vizuală a comunicării: Părinții/îngrijitorii pot folosi gesturi sau semne, împreună cu informații verbale, pentru a face comunicarea mai semnificativă. • Conversație paralelă: Părinții/îngrijitorii pot descrie acțiunile sau activitățile copiilor, de exemplu, „construiești un turn”. • Semne cu mâna: Copiii cu pierderi de auz pot fi atinși pentru a-i avertiza că cineva le vorbește și că trebuie să fie atenți și să asculte. Semnele cu mâna sunt folosite și pentru a-i stimula pe copii să răspundă, fie prin imitație, fie prin vorbire spontană. • Citirea cărților ilustrate care îi interesează pe copii, accentuând numele fiecărui obiect, este importantă pentru dezvoltarea limbajului. Este important să se utilizeze gesturi sau semne pentru a mima lucrurile în timp ce se citește copiilor. Copiii pot fi întrebați unde se află un anumit obiect după ce au dezvoltat vocabularul necesar pentru carte. • Se poate utiliza și citirea asistată audio, prin care copiii sunt încurajați să citească împreună cu înregistrarea audio sau caseta audio, mișcând degetele de-a lungul fiecărei linii.

Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale:

- Părinții/îngrijitorii pot folosi activitățile de rutină (de exemplu, îmbăierea, hrănirea, îmbrăcarea) pentru a dezvolta limbajul receptiv, de exemplu arătând părțile corpului în timpul îmbăierii, numind alimentele în timpul hrănirii sau uitându-se la fotografii/desene ale copiilor și membrilor familiei legate de o vizită recentă la grădina zoologică sau de altă ieșire. Este important să se pună accentul pe cuvintele cheie și să se ceară copiilor să arate fotografia/desenul relevant și să repete cuvântul.

Tabelul 1 (continuare)

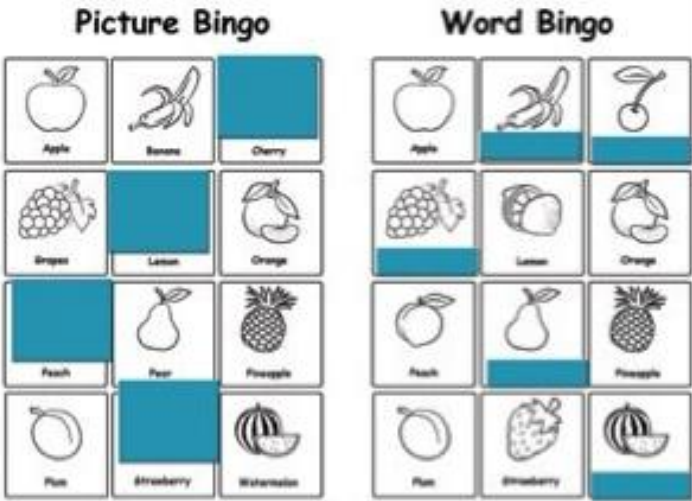
DOMAIN: DEZVOLTAREA LINGVISTICĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	- Ascultarea sunetelor din mediul înconjurător: Părinții/îngrijitorii pot ruga copiii să închidă ochii și să asculte sunetele din jurul lor. După un timp, copiii pot fi rugați să deschidă ochii și să spună ce sunete au auzit în jurul lor. Pe măsură ce copiii răspund, este important să se ia indicii pentru a detalia diferitele sunete din mediul înconjurător, de exemplu lătratul unui câine. Activitatea poate fi extinsă pentru a întreba din ce direcție a venit sunetul. - Jocul de rol ajută copiii cu deficiențe intelectuale ușoare să-și dezvolte vorbirea și comunicarea nonverbală. Folosiți propoziții simple când vorbiți cu ei. - Pentru a comunica cu copiii cu deficiențe intelectuale, folosiți propoziții scurte și simple. - Este important să nu menționați prea multe detalii. - Părinții/îngrijitorii ar trebui să vorbească încet și să se asigure că copiii îi înțeleg. Părinții/îngrijitorii ar trebui să le acorde timp să răspundă și să încerce să îi înțeleagă chiar dacă aceștia vorbesc în cuvinte izolate. - Părinții/îngrijitorii pot folosi suporturi vizuale, cum ar fi obiecte, imagini și desene corespunzătoare cuvintelor. - Este important să încurajați copiii să comunice verbal și să le acordați suficient timp pentru a-și exprima nevoile înainte de a răspunde.

Activități care pot fi utile pentru copiii cu autism:

- Este important să încurajați dezvoltarea limbajului receptiv la copiii cu autism prin activități precum cântarea de rime și cântece însoțite de mișcări, astfel încât aceștia să-și dezvolte vocabularul, ideile și conceptele.
- Povestirea orală: Povestirea ajută la promovarea limbajului oral, a alfabetizării și a abilităților de comunicare. Dezvoltarea limbajului oral are loc înainte ca copiii să dezvolte abilități de alfabetizare. Narațiunea orală a poveștilor copiilor este importantă, deoarece limbajul oral va ajuta la dezvoltarea semnificației limbajului scris.
- Părinții/îngrijitorii ar trebui să folosească un limbaj simplu și scurt, să ofere instrucțiuni clare și să sublinieze cuvintele cheie pe care copiii ar trebui să le pună în practică. Este important să fiți atenți atunci când conversați cu copiii cu autism și să evitați alte distrageri (de exemplu, telefonul mobil, muzica, televizorul).

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA LINGVISTICĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei surdo-orb: • Părinții/îngrijitorii pot folosi ghidarea cu mâna deasupra și sub mână, așezând o mână deasupra sau sub mâna copilului în timp ce acesta explorează obiecte, face gesturi sau semne. • Semnalizare tactilă: Copilul poate fi rugat să-și pună mâinile pe mâinile semnalizatorului pentru a percepe semnele.
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală: • Părinții/îngrijitorii ar putea avea nevoie să acorde o atenție specială copiilor lor cu paralizie cerebrală pentru a-i ajuta să dezvolte limbajul receptiv. Ei pot juca jocuri, cum ar fi bingo pentru dezvoltarea vocabularului (vezi diagramele de mai jos), în care se rostește un cuvânt, iar copiii pun o carte sau un jeton pe imaginea corespunzătoare. Acestea pot fi adaptate în funcție de funcția motorie a mâinii, de exemplu, un copil cu funcție slabă a mâinii poate arăta cu ochiul spre imagine când se rostește cuvântul.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA LINGVISTICĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Limbaj expresiv Definiție: Limbajul expresiv se referă la utilizarea cuvintelor, propozițiilor și gesturilor pentru a transmite semnificații și mesaje altora. Acesta include: ○ vocabular ○ expresia Copiii se pot exprima prin alte mijloace decât vorbirea, cum ar fi gesturile, semnalele sau scrisul, pentru a-și exprima nevoile, sentimentele și pentru a împărtăși. Semnificație: Limbajul expresiv le permite copiilor să-și exprime dorințele și nevoile, gândurile și ideile, să argumenteze un punct de vedere, să-și dezvolte utilizarea limbajului în scris și să se angajeze în interacțiuni de succes cu ceilalți.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu deficiențe de auz: • Este important ca părinții/îngrijitorii să atragă atenția copiilor și să stabilească contact vizual în timp ce comunică folosind limbajul semnelor și gesturile, precum și vorbirea. • Părinții/îngrijitorii ar trebui să folosească propoziții scurte și concise și să încurajeze copiii să se exprime prin semne, gesturi, desene, schițe. Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu autism: • Părinții/îngrijitorii pot discuta cu copiii despre ceea ce s-a întâmplat în ziua lor și îi pot lăsa să deseneze pe o foaie de hârtie lipită pe perete, să arate cu degetul imaginii sau să-și exprime gândurile verbal. Ei pot fi încurajați să utilizeze cuvinte specifice contextului și să asocieze cuvintele cu acțiuni. • Părinții/îngrijitorii pot crea oportunități pentru răspunsuri țintite, de exemplu, în timpul mesei, copiii pot fi rugați să spună cuvântul „apă” atunci când doresc să bea apă. Dacă nu o fac, părinții/îngrijitorii pot da un exemplu și îi pot încuraja să spună același cuvânt. • Este important să vă jucați frecvent cu copiii sau să le predați orice activitate folosind o metodă ludică. Jocul ajută la dezvoltarea vocabularului și a abilităților de articulare. • Părinții/îngrijitorii pot utiliza Sistemul de comunicare prin schimb de imagini (PECS) pentru a facilita comunicarea funcțională. PECS este un sistem de comunicare vizuală care utilizează fotografii mici, desene în linie sau obiecte tridimensionale pentru a reprezenta cuvinte. PECS este utilizat pentru o varietate de scopuri de comunicare, inclusiv pentru a solicita ceva, pentru a exprima interesul pentru anumite activități, precum și pentru a exprima emoții. • Părinții/îngrijitorii pot crea un caiet de comunicare PECS cu spirală și benzi Velcro. Copiii pot învăța apoi să îl utilizeze pentru a-și exprima nevoile/emoțiile, arătând cu degetul imaginile relevante din caiet. Ei pot fi încurajați să utilizeze mai multe imagini pentru a se exprima în propoziții de două/trei cuvinte, pentru a-și exprima nevoile și pentru a răspunde la întrebări. Părinții/îngrijitorii pot extinde vocabularul prin introducerea de imagini noi în context.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTAREA LINGVISTICĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Povestirea încurajează copiii să utilizeze un limbaj expresiv. Aceasta include utilizarea de către copii a semnelor, gesturilor și cuvintelor pentru a narra un eveniment sau un episod dintr-o poveste.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu paralizie cerebrală: Este important să le oferiți copiilor cărți simple și un panou de comunicare pentru a putea comunica în cazul în care nu pot vorbi. Imaginile cu lucrurile preferate ale copiilor pot fi plasate în diferite părți ale casei sau într-o carte realizată acasă. Copiii le pot folosi pentru a cere sau pentru a „vorbi” despre diverse lucruri.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei surdo-orb: - Deoarece copiii surdo-orb nu folosesc forme convenționale de comunicare expresivă, cum ar fi vorbirea, semnele manuale sau gesturile, părinții/îngrijitorii trebuie să caute alți indicatori ai eforturilor lor de a comunica. Aceștia pot include răspunsuri afective: - Schimbări în tonusul muscular, grimase faciale sau zâmbete ca răspuns la un eveniment. - Comportamente directe, cum ar fi întinderea mâinii după o jucărie care îi interesează, împingerea unei jucării sau întinderea mâinii pentru a fi ridicat. - Vocalizări, cum ar fi mormăieli sau sunete vocale deschise. - Utilizarea indicilor obiectuale: obiectele sau părțile de obiecte utilizate în activități pot fi folosite pentru a oferi informații, a face cereri și a furniza feedback. Indiciile obiectuale ar trebui utilizate inițial în timpul activităților și selectate astfel încât copiii să poată face cu ușurință o asociere între un obiect și activitatea pe care o reprezintă.
	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe de vedere: - Părinții/îngrijitorii ar trebui să ofere momente plăcute de lectură, astfel încât copiii cu deficiențe de vedere să-și poată dezvolta vocabularul și să se poată exprima. - Părinții/îngrijitorii pot juca un joc în care ei și copiii își pun reciproc întrebări despre o poveste pe care au citit-o.

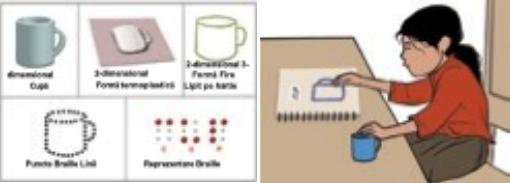
Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERACIE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
Conștientizarea fonologică, fonetica și recunoașterea cuvintelor Definiție: Conștientizarea fonologică/fonemică: Conștientizarea sunetelor din cuvintele rostite, precum și capacitatea de a manipula aceste sunete. Semnificație: Copiii care au conștientizare fonemică pot auzi, identifica și manipula sunetele din limbajul oral. Prin urmare, ei sunt bine pregătiți să asocieze literele cu sunetele pentru a citi și a scrie. Fonetică: Relația dintre literele și sunetele scrise și rostite. Semnificație: Este esențial să se dezvolte capacitatea de a decoda cuvintele tipărite, în special cuvintele și textele necunoscute, și să devină cititori independenți. Cuvinte vizuale: acestea sunt o colecție de cuvinte pe care copiii le recunosc instantaneu și le citesc fără a pronunța literele. Semnificație: Cunoașterea cuvintelor vizuale ajută copiii să devină mai fluenți în citire, precum și să se concentreze pe înțelegere, mai degrabă decât pe decodificare.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale: - Părinții/îngrijitorii pot crea și oferi copiilor experiențe cu sunete variate din mediul înconjurător, cum ar fi clopote, vehicule, farfurii și câni, animale, păsări, în mediul de viață. - Părinții/îngrijitorii pot folosi cărți ilustrate mari sau cărți vorbitoare (dacă sunt disponibile) pentru a ajuta copiii să observe și să învețe să recunoască cuvintele și sunetele lor (conștientizarea fonemică). În predarea conștientizării fonemice, cititul este foarte important. - Identificați sunetele de la începutul și sfârșitul cuvintelor: Părinții/îngrijitorii pot arăta copiilor câteva imagini/obiecte și să le ceară să numească obiectele, atrăgându-le atenția asupra „sunetului inițial”. Odată ce copiii se familiarizează cu sunetele inițiale, concentrați-vă pe sunetele finale. - Părinții/îngrijitorii pot juca jocuri precum „Văd ceva care începe cu sunetul «p»”. - Dacă copiii întâmpină dificultăți în dobândirea conștientizării fonemice, recunoașterea cuvintelor vizuale poate fi susținută, de exemplu, prin etichetarea obiectelor din casă.
	Activități care pot fi utile pentru copii cu deficiențe de auz: - Dacă sunt disponibile resurse, părinții/îngrijitorii pot sprijini învățarea conștientizării fonologice folosind limbajul semnelor și punând accentul pe indicii vizuale. - Citirea pe buze: Părinții/îngrijitorii trebuie să atragă atenția copiilor înainte de a citi. Lăsați-i să se uite la fața părinților/îngrijitorilor când vorbesc. Este important să începeți cu subiecte care îi interesează pe copii și să vorbiți clar, fără să strigați sau să faceți mișcări exagerate ale gurii. - Părinții/îngrijitorii pot folosi obiecte ca indicii vizuale, oferind mai multe moduri de învățare, cum ar fi incorporarea limbajul semnelor în plus față de instrucțiunile verbale. De exemplu, atunci când atrageți atenția copiilor asupra sunetelor inițiale ale cuvintelor care încep cu /c/, ar putea fi util să le arătați o mică jucărie în formă de pisică sau să faceți semnul pentru pisică, pentru a le oferi un memento vizual concret al sunetului învățat.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERACIE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	- Este benefic pentru copiii cu deficiențe de auz să dezvolte conținut structurat și planuri de instruire pentru fonetică și recunoașterea cuvintelor. Activitățile care urmează o secvență de instruire care progresează de la sarcini mai ușoare la sarcini mai dificile și de la unități mai mari la unități mai mici pot fi adaptate de părinții/îngrijitorii care beneficiază de sprijinul educatorului special al copiilor lor. De exemplu: - Rime. - Împărțirea propozițiilor în cuvinte. - Împărțirea cuvintelor în silabe. - Segmentarea și combinarea consoanelor inițiale și a rimelor. - Identificarea sunetelor inițiale, mediane și finale în cuvintele rostite. - Segmentarea și combinarea sunetelor individuale (foneme) din cuvintele rostite.
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu paralizie cerebrală: - Cântând cântece, recitând rime, jucându-se cu cuvintele și ascultând adulții citind cărți cu jocuri de cuvinte, copiii cu paralizie cerebrală își vor dezvolta conștientizarea fonemică. - În cazul în care un copil cu paralizie cerebrală nu are control asupra vorbirii și/sau a corpului, sunt necesare metode mai creative pentru a-l ajuta să-și demonstreze cunoștințele și înțelegerea. În loc să ceară copilului să răspundă cu voce tare, părintele/îngrijitorul poate crea tabele de răspunsuri pentru a-i permite să arate cu degetul răspunsurile sale, demonstrând astfel înțelegerea conștiinței fonemice.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERACIE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copii cu deficiențe de vedere: Este important să alegeți cărți cu caractere mari, colorate, tactile (în Braille, dacă sunt disponibile) care se referă la subiecte care îi interesează pe copiii cu deficiențe de vedere și cu care aceștia se pot identifica. Copiilor li se pot prezenta obiecte reale și cărți poștale tactile, corespunzătoare unor cuvinte-cheie care le vor stimula conștientizarea fonemică.
Conștientizarea tipăririi Definiție: Înțelegerea faptului că tiparul reflectă cuvintele și nu alte părți ale cărții, cum ar fi imaginile sau spațiile dintre cuvinte. Cunoștințele despre tipar înseamnă să știi că textul tipărit se citește de la stânga la dreapta (în anumite limbi) și de sus în jos. Semnificație: Conștientizarea tipăririi este necesară pentru ca copiii să interacționeze eficient cu textul.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei surdo-orbi: - Pentru a dezvolta conștientizarea tipăririi la copiii cu deficiențe de vedere sau surdocecitate, părinții/îngrijitorii pot folosi cărți cu caractere mari sau cărți realizate manual, care au fost modificate prin adăugarea de textură și culoare. - Părinții/îngrijitorii pot folosi carduri tactile cu imagini și propoziții tipărite în relief (de exemplu, folosind lipici, fire) pentru ca copiii să poată dezvolta cunoștințe despre tipărit. Mișcarea mâinii de sus spre jos, de la stânga la dreapta, îi poate ajuta să învețe mai repede despre conștientizarea tipăritului. - Copiii cu deficiențe de vedere pot fi încurajați să se implice activ în lectură și li se poate cere să găsească „partea de sus a paginii” sau să ajute la trecerea la pagina următoare.
Scrierea Definiție: Scrierea de mână implică multe abilități, inclusiv coordonarea ochi-mână, prinderea, memoria musculară și controlul corpului. Semnificație: Scrierea este un mijloc important de comunicare.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei surdo-orbi: - Părinții/îngrijitorii pot ajuta copiii să conștientizeze modul în care se scrie. De exemplu, atunci când faceți o listă de lucruri de făcut, lăsați copiii să observe punându-și mâinile pe stilou, pe Braille sau pe stylus. - Colorarea: Părinții/îngrijitorii pot crea forme cu linii în relief folosind lipici lăsat să se usuce sau fire lipite în loc. Copiii pot fi rugați să le coloreze frecând un creion peste un ecran, astfel încât să le simtă, sau să le umple cu autocolante care au un aspect tactil distractiv, sau să lipească nasturi, semințe.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERACIE EMERGENTE	
Definiție operațională și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
	- Scribbling: Dacă copiii au vedere reziduală, pot scrie cu creioane colorate și markere. Sub hârtie trebuie așezat un material texturat, astfel încât să simtă textura creioanelor. Dacă copiii nu văd, trebuie încurajați să scrie cu un stilou sau cu un aparat Braille. - Copiii cu surdocecitate vor beneficia de utilizarea unor instrumente de scris speciale, cum ar fi un stilou cu vârf de păslă, care alunecă mai ușor și este mai întunecat decât un creion. Stiloul sau creionul pot fi uneori modificați prin utilizarea unui mâner pentru creion.
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu paralizie cerebrală: - Părinții/îngrijitorii ar trebui să întărească tonusul muscular al copiilor prin activități precum mototolirea, ruperea și împăturirea hârtiei. Activitățile zilnice, cum ar fi udarea plantelor acasă cu o sticlă cu pulverizator, sunt utile, deoarece strângerea sticlei cu pulverizator va ajuta la întărirea mușchilor mâinii copiilor. - În plus, în funcție de context, părinții/îngrijitorii pot trimite copilul la un terapeut ocupațional/fizioterapeut care poate oferi ajutoare pentru scris. - Creioanele adaptate, cum ar fi creioanele cu burete, creioanele triunghiulare, pixurile cu greutate, pot fi foarte utile pentru copii. Punerea de elasticuri pe creioane sau creioane groase previne alunecarea și ajută la prindere. - Copiii cu paralizie cerebrală trebuie să aibă o poziție confortabilă pentru a putea exersa scrisul. - Pentru unii copii, este mai ușor să scrie pe o foaie mare de hârtie. - Pentru a menține hârtia în poziție, poate fi util să o fixați cu bandă adezivă pe masa. - Utilizarea diferitelor tipuri de suprafețe de scris poate facilita scrierea pentru copii. - Pentru unii copii, o suprafață înclinată este mai ușor de utilizat.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERATURĂ EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Este important să se utilizeze instrumente de scris adaptate și să se asigure că copiii dispun de mobilier adaptat pentru o poziționare adecvată.
	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu sindrom Down: - Copiii cu sindrom Down vor beneficia de utilizarea unei mingi de strâns și de joacă cu plastilină. - Părinții/îngrijitorii pot, de asemenea, să îi implice pe copiii cu sindrom Down în anumite jocuri de societate pentru a le dezvolta prinderea cu degetele.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: ABILITĂȚI DE LITERACIE EMERGENTE	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	Activități care pot fi utile pentru copiii cu deficiențe de vedere: • Părinții/îngrijitorii pot folosi numere decupate din șmirghel (șmirghelul trebuie netezit pentru a nu răni copiii) pe care copiii să le urmărească cu degetul mijlociu și arătătorul și să spună numerele. Copiii pot fi rugați să repete acțiunea, deoarece acest lucru îi va ajuta să-și dezvolte memoria musculară și auditivă pentru numere. • Este important să le oferiți copiilor cu deficiențe de vedere instrumente de scris, cum ar fi un marker cu vârf de pâslă, care alunecă mai ușor decât un creion și are o culoare mai închisă. Creionul sau stiloul pot fi modificate folosind un suport pentru creion.

DOMAIN: DEZVOLTARE SOCIO-EMOTIVĂ	
Identificarea și exprimarea sentimentelor Semnificație: Identificarea și exprimarea sentimentelor sunt importante pentru comunicare și bunăstarea generală.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu autism: • Părinții/îngrijitorii pot crea păpuși de mână/carduri cu imagini care exprimă diferite emoții și imită în timp ce se joacă cu copiii cu autism. Observarea expresiilor faciale este o activitate utilă care poate încuraja copiii să înțeleagă și să recunoască emoțiile. • Timpul oglinzii: Părinții/îngrijitorii pot să-și atingă nasul sau să scoată limba și să-i pună pe copii să-i imite. Pot face grimase amuzante pe care copiii le pot copia. Copiii cu autism au adesea dificultăți în a citi expresiile și în a interacționa social, astfel încât astfel de activități îi pot determina să observe pe ceilalți. • Etichetați emoțiile în contexte naturale: Când părinții/îngrijitorii citesc o carte, vizionează un videoclip sau vizitează prieteni împreună cu copiii, pot indica emoțiile, de exemplu: „Uite, zâmbește... este fericită!”.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE SOCIO-EMOTIVĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
	• Poveștile sociale spuse prin ilustrații sau benzi desenate care încorporează ceea ce simt copiii și ceea ce simt ceilalți sunt foarte utile pentru a explica situațiile sociale. Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel surdo-orb: • Părinții/îngrijitorii pot folosi acțiuni și gesturi împreună cu cântece pentru a interpreta diferite emoții împreună cu copiii. • Abilitățile sociale trebuie învățate într-un mod kinestezic, iar părinții/îngrijitorii ar trebui să le permită copiilor să le atingă fața și să înțeleagă cum fața lor exprimă diferite emoții (de exemplu, mușchii feței se tensionează când sunt supărați). Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu deficiențe de vedere: • Părinții/îngrijitorii pot ajuta copiii să recunoască indicii verbale, cum ar fi tonul vocii, pentru a identifica emoțiile. Ei pot denumi sentimentele și îi pot ajuta pe copii să-și identifice propriile emoții pe parcursul zilei. • Jocul de rol cu emoții împreună cu copiii îi poate ajuta să identifice emoțiile. De exemplu, copiii pot fi rugați să identifice emoția care este transmisă. De asemenea, pot fi rugați să aleagă un sentiment pe care ar dori să îl interpreteze sau să aleagă o carte tactilă cu cuvântul sau imaginea relevantă. Activități care pot fi utile pentru copiii cu dizabilități intelectuale: • Părinții/îngrijitorii trebuie să le ofere copiilor cu deficiențe intelectuale oportunități de a exersa în mod repetat interacțiuni sociale adecvate, pas cu pas. Ei pot folosi analiza sarcinilor abilității și jocul de rol și repetițiile pentru a le oferi stăpânirea acestora. • Povestirea: Folosirea diverselor personaje și bazarea pe situații cotidiene poate ajuta copiii să experimenteze diverse sentimente și emoții și să-și îmbunătățească conștientizarea emoțională. • Jucăriile copiilor (de exemplu, ursuleți de pluș/păpuși/jucării moi) pot fi folosite pentru a interpreta scene. De exemplu, îmbrățișarea unui ursuleț de pluș, apoi arătarea lui căzând, ridicându-se și plângând, în timp ce se vorbește despre diferitele emoții pe care le simte ursulețul.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE SOCIO-EMOTIVĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Exprimarea nevoilor Semnificație: Exprimarea nevoilor este importantă pentru relații sănătoase și bunăstare.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu deficiențe intelectuale: - Părinții/îngrijitorii pot pregăti cartonașe cu imagini care ilustrează diverse nevoi, de exemplu, cererea de mâncare când copiii sunt flămânzi, dorința de a ieși afară să se joace. Ilustrându-le și folosindu-le zilnic cu copiii, aceștia pot fi inspirați să înceapă să-și exprime nevoile fiziologice. Realizarea acestor cartonașe împreună cu copiii poate fi o activitate distractivă. - Părinții/îngrijitorii pot încuraja copiii să se joace Pictionary cu cărțile cu nevoi și să interpreteze pe rând cuvântul scris pe ele. Această activitate ludică i-ar ajuta pe copii să învețe mai multe despre exprimare și emoții și, la rândul lor, să-și îmbunătățească exprimarea nevoilor. Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu autism: - Deoarece copiii cu autism pot întâmpina dificultăți în a se face înțeleși de ceilalți, este important să îi sprijinim în comunicarea alegerilor. Multe aspecte ale vieții lor sunt în mod necesar foarte structurate și controlate de adulți. Părinții/îngrijitorii pot ajuta copiii să facă alegeri, de exemplu, oferindu-le un meniu de activități și sarcini posibile din care copiii pot alege. Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cei cu deficiențe de vedere: - Părinții/îngrijitorii copiilor cu deficiențe de vedere pot descrie o situație (de exemplu, „îmi imaginează-ți că ți-ai pierdut cartea” sau „ai învățat să faci ceva ce ți-ai dorit dintotdeauna”) și să le ceară copiilor să vorbească despre cum s-ar simți și să-și exprime nevoile. Oferirea de îndrumări în etapele inițiale poate ajuta copiii să-și exprime emoțiile și nevoile. - Părinții/îngrijitorii pot discuta despre modalități adecvate de exprimare a emoțiilor și, de asemenea, pot vorbi despre diferite moduri de a reacționa față de cineva care se simte într-un anumit fel.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE SOCIO-EMOTIVĂ	
Definiție operațională și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități recomandate pentru acasă
Gestionarea sentimentelor Semnificație: Gestionarea sentimentelor este esențială pentru sănătatea emoțională și formarea relațiilor.	Activități care pot fi utile pentru copii, cum ar fi cei cu autism: - Este esențial să le prezentăm copiilor cu autism abilități de adaptare, mai ales atunci când se simt copleșiți. Ei au nevoie să li se ofere o varietate de abilități de adaptare, cum ar fi o îmbrățișare strânsă, joaca cu jucăria preferată sau o plimbare. Activități care pot fi utile pentru copiii cu dizabilități intelectuale: - Utilizarea aceluiași cântece, obiecte, programe ilustrate, gesturi sau semne poate ajuta la îmbunătățirea înțelegerii și la reducerea stresului copiilor mici în timpul tranzițiilor. De exemplu, părinții/îngrijitorii pot cânta un cântec despre curățenie; pot arăta un aliment unui copil ocupat cu joaca și se pot îndrepta spre masă, spunând „E ora prânzului”; sau pot face un gest care să însemne spălarea mâinilor și pot spune „E ora să ne spălăm pe mâini”. - Pentru a opri anumite comportamente, se pot folosi indicii vizuale, cum ar fi carduri. - Este important să îi sprijinim pe copiii cu dizabilități intelectuale să își gestioneze emoțiile, vorbindu-le despre sentimentele de furie și despre diferite strategii pe care le pot adopta pentru a face față emoțiilor. De exemplu, copiilor li se pot învăța exerciții de respirație profundă și se pot folosi indicii, cum ar fi ajutoare vizuale, pentru a le reaminti să utilizeze strategia pentru a favoriza comportamentul dorit. - Părinții/îngrijitorii pot învăța copiii cu dizabilități intelectuale comportamente de înlocuire. De exemplu, atunci când un copil ia jucăriile altui copil, el/ea poate fi învățat(ă) să să urmeze instrucțiuni simple, cum ar fi „Mâinile jos”, „Încrucișează mâinile” sau „Arată-mi mâinile așteptând”. - Grădinaritul, spălatul rufelor, aranjarea mesei împreună cu frații și surorile și joaca cu noroi pot ajuta copiii să-și gestioneze sentimentele și să-și regleze emoțiile.

Tabelul 1 (continuare)

DOMAIN: DEZVOLTARE SOCIO-EMOTIVĂ	
Definiție de lucru și semnificația abilității/conceptului pentru dezvoltarea timpurie a copilului	Activități sugerate pentru acasă
Relațiile cu adulții și colegii Semnificație: Relațiile sănătoase sunt esențiale pentru dezvoltarea unor legături sociale puternice și pentru bunăstarea emoțională.	Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu autism: - Jocul de rol poate fi folosit pentru a explica cum un copil cu autism, de exemplu, ar putea să salute un adult care vine în vizită sau să stabilească contact vizual. Părintele/îngrijitorul poate juca rolul oaspetelui și poate repeta salutul cu copilul de câteva ori. Copilul trebuie să fie încurajat să joace rolul comportamentului țintă împreună cu părintele/îngrijitorul, după care copilului i se oferă feedback cu privire la modul în care s-a descurcat. - Situațiile care implică o problemă socială pot fi jucate cu o posibilă soluție, de exemplu, având o bucată de tort pentru două persoane și rezolvând problema prin împărțirea bucății de tort între cele două persoane. - Suporturile vizuale pot ajuta copiii cu autism să învețe noi abilități sau să-și amintească abilitățile sociale pe care le-au învățat deja (de exemplu, așteptarea rândului). Indiciile vizuale pot fi folosite pentru a-i sprijini, cum ar fi semnul pentru „așteaptă”, degetul arătător ridicat pentru a reprezenta „1 minut” împreună cu cuvântul „așteaptă” sau o reprezentare vizuală a așteptării rândului, cum ar fi paiele dintr-o sticlă de plastic. Copiii trebuie lăudați atunci când răspund în mod adecvat. Activități care pot fi utile pentru copil, cum ar fi cel cu deficiențe intelectuale: - Copiii cu deficiențe intelectuale pot fi învățați abilități specifice, cum ar fi așteptarea rândului. Este important să se utilizeze întărirea pozitivă prin modelarea așteptării rândului în timp ce se joacă cu ei. Îndemnarea copiilor să aștepte rândul și să respecte regulile și laudarea lor atunci când o fac îi va ajuta să învețe. - Este esențial să se obțină consimțământul și să se observe starea de spirit a copiilor în timpul oricărei interacțiuni cu alți adulți, în afară de membrii familiei. - Este important să le oferiți copiilor numeroase experiențe de interacțiune cu colegii și să îi învățați abilitățile sociale de care au nevoie.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Caracteristicile învățării în primii ani

- Copiii mici învață cel mai eficient prin experiențe concrete; copiii cu dizabilități de dezvoltare necesită un număr mai mare de astfel de experiențe înainte de a accesa concepte abstracte.
- Progresia recomandată: **de la concret → semiconcret → abstract.**
- Activitățile trebuie diferențiate în funcție de interesele, nevoile și resursele individuale ale copilului.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Abordarea multisenzorială

- Combinarea a două sau mai multe modalități senzoriale crește șansele de învățare eficientă la copiii cu dizabilități.
- Activitățile multisenzoriale permit atât receptarea, cât și exprimarea informației în moduri variate.
- O activitate nu este eficientă universal; adaptarea este esențială.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Integrarea activităților cotidiene

- Părinții/îngrijitorii pot transforma sarcinile zilnice (ex.: curățarea legumelor, aranjarea obiectelor, sortarea ustensilelor) în oportunități pentru dezvoltarea motricității fine, a seriării și a numărării.
- Implicarea copilului în astfel de activități contribuie la stima de sine și la sentimentul de apartenență.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Corelarea evaluării cu rutina familiei

- Pentru integrarea obiectivelor educaționale în rutina zilnică, se recomandă:
- identificarea sarcinilor pe care copilul le realizează independent;
- identificarea sarcinilor pentru care este necesar sprijin parțial sau total;
- stabilirea sarcinilor care pot fi învățate prin instruire; acestea devin obiective funcționale de intervenție în mediul familial.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Importanța inițiativei copilului

- Implicarea activă este mai probabilă atunci când copilul percepe control asupra situației.
- Forțarea copilului este contraindicată, în special la cei care prezintă dificultăți de generalizare.

Domeniile dezvoltării

- Dezvoltarea timpurie include cinci domenii interconectate: **social, emoțional, lingvistic, cognitiv, fizic.**
- Intervențiile trebuie să abordeze aceste domenii în mod integrat.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Considerații specifice pentru paralizie cerebrală

- Tipurile de paralizie cerebrală diferă prin limitările motorii și zonele afectate.
- Planificarea activităților se face împreună cu terapeuți (fizioterapeut, terapeut ocupațional) sau specialiști în funcție de context.
- Exersarea controlului capului și a echilibrului poate implica sesiuni terapeutice sau practici centrate pe familie.

Siguranța materialelor

- Toate obiectele utilizate în activități trebuie să fie sigure, netoxice și adecvate vârstei.

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Adaptarea obiectivelor în funcție de severitatea dizabilității

- Intensitatea, frecvența și obiectivele activităților se ajustează în funcție de nivelul de afectare.
- Rutinele pot fi structurate cu sprijinul unui specialist în dezvoltarea copilului sau al unui educator special.

Îngrijirea orală

- Se recomandă vizite regulate la dentist pentru copiii cu dizabilități, inclusiv pentru evaluarea țesuturilor gingivale.

Învățarea despre intimitate și consimțământ

- Copiilor trebuie să le fie explicate conceptele de intimitate și consimțământ în timpul predării ADL (ex.: spălat, îmbrăcat, dezbrăcat).

CONSIDERAȚII PENTRU DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE LA DOMICILIU

Frecvența și intensitatea activităților

- Părinții/îngrijitorii ajustează ritmul activităților în funcție de rezistența copilului și de nivelul dificultăților funcționale.

Considerații pentru copiii cu autism

- Mecanismele de autoreglare variază; este utilă o listă personalizată cu strategii care liniștesc copilul.
- Terapia de integrare senzorială poate fi explorată în colaborare cu terapeutul, pentru îmbunătățirea procesării senzoriale și reducerea comportamentelor repetitive.

Adaptări pentru deficiențe senzoriale

- Activitățile perceptive pot fi ajustate pentru copiii cu deficiențe de vedere ușoare sau surdocecitate.

Managementul comportamental

- Copiii, inclusiv cei cu dizabilități, pot manifesta comportamente provocatoare care nu răspund întotdeauna la metodele tradiționale de disciplinare.
- Astfel de comportamente pot include: nerespectarea instrucțiunilor, auto-vătămarea (ex.: lovirea propriului corp), agresiunea asupra altor persoane sau obiecte (ex.: aruncarea cu obiecte, scuipatul), balansarea repetitivă a corpului, vorbitul cu sine și alte conduite neadecvate vârstei, contextului sau momentului.
- Achiziția comportamentelor acceptabile și reducerea celor inadecvate depind în mare măsură de calitatea mediului educațional și familial în care se dezvoltă copilul.

Promovarea comportamentului pozitiv

- Schimbarea comportamentului necesită un plan sistematic, fundamentat pe înțelegerea profilului copilului, a punctelor sale forte și a nevoilor specifice.
- Intervenția comportamentală se elaborează printr-un proces colaborativ între familie, specialistul ITC și alți profesioniști implicați (educatori speciali, psihologi, terapeuți).
- Obiectivul principal este înlocuirea comportamentului provocator cu comportamente adecvate, care îndeplinesc aceeași funcție.